

TARİHSEL SÜREÇTE DEĞİŞEN JAPON ERKEKLİKLERİ¹

Arş. Gör. Derya AYTEN²

ÖZET

Japonya örneğinde tarihsel süreç içerisinde değişen erkekliklerin incelenecek olduğu bu çalışmada, feodal dönemden başlayarak, Soğuk Savaş'ın sonuna kadar olan zaman dilimine bakılacaktır. Bu çerçevede, dört bölüme ayrılan ülke tarihi, bu dönemler içerisinde, erkekliğin nasıl algılanıp, icra edildiği üzerinden analiz edilecektir. Connell'in "hegemonik erkeklik" savı temel alınarak, her bir döneme ait baskın erkeklik modeli anlatılmaya çalışılacaktır. Farklı dönemlerdeki baskın erkeklik modellerinin nasıl inşa edildiği, hangi söylem ve pratiklerle anlam bulduğu ve mevcut güç ilişkileri içerisinde nasıl konumlandığını ortaya koymak, bu çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır. Her bir dönem içinde vücut bulan erkeklik hallerinin, hangi yönlerden birbirleriyle benzerlikler içerdiği ve ayrıştıkları yönlerin neler olduğuna da, ayrıca analiz içerisinde yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Japonya, Hegemonik Erkeklik, Samuray, Salaryman.

CHANGING JAPANESE MASCULINITIES IN THE HISTORICAL PROCESS

ABSTRACT

Focusing on the changing views of masculinities in the historical process, this study will examine the time period of Japanese history from the feudal period to the end of the Cold War. Using this historical framework, which is divided into four distinct sub-periods, the ways which masculinity was perceived and constructed during these periods is analyzed. Based on Connell's "hegemonic masculinity" argument, the dominant masculinity model of each period will be explained. The primary aim of this study is to reveal how the dominant masculinity models in different periods were constructed, by which discourses and practices they found meaning, and how they were positioned within the existing power relations. Furthermore, key aspects of masculinity that came into existence during each period will be compared in this analysis.

Keywords: Japan, Hegemonic Masculinity, Samurai, Salaryman

---

¹ Bu çalışma yazarın Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı doktora programında hazırlamış olduğu "Changing Masculinities in Japan" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

² İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
ORCID:0000-0001-6026-8760, nilderyaayten@gmail.com

GİRİŞ

Tarihsel bir kategori olarak erkeklik, ancak toplumsal cinsiyet ilişkilerinin bütünlüğünde var olduğundan, erkeklige dair incelemeler, tarihsel süreç içerisinde incelenmelidir. Kısaca, erkekten icra etmesi beklenen rolleri ve sergilemesi beklenen tutumları içeren pratikler bütünü olarak tanımlanabilecek olan erkeklik, tarihsel süreç içerisinde nasıl inşa edildiği analiz edilerek anlaşılabilir. Bu açıdan, her bir dönem içerisindeki, toplumsal yapılar incelenerek, hangi şartlar altında hangi tür erkeklik modelinin hegemonik olarak boy gösterdiğine bakılması, tarihi geçiş dönemlerinde yaşanan değişim ve dönüşümler analiz edilerek, yeni türden bir erkeklik formasyonunun hangi şartlara göre, ne şekilde vücuda geldiğinin araştırılması önemlidir.

Japon tarihini, toplumsal cinsiyet rollerindeki değişimler üzerinden analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmada, bölümlendirmeler Japon toplumunun siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel açılardan büyük dönüşümlere uğradığı düşünülen olgular esas alınarak yapılmıştır. Dönemler arası ayrımı belirleyen noktalar sırasıyla şöyledir: Sarayın askeri elitlerden iktidarı tekrar eline geçirdiği imparatorluk kurumunun restorasyonu, denizası yayılmacılığın benimsenmesi, İkinci Dünya Savaşı'nda alınan yenilgi. Bu çerçevede, her bir alt başlıkta, ilgili dönemin siyasi, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri hakkında genel bir değerlendirme yapılacaktır. Süreç içerisinde, bu alanlarda yaşanan değişimler göz önüne alınarak, bunların her bir dönemde toplumdaki erkekliğin inşasına nasıl ve ne yönde etkilerde bulunmuş olduğuna odaklanılacaktır. Adı geçen dönemlerdeki baskın erkeklik modelleri ortaya konarak, nitelikleri açığa çıkartılmaya çalışılacaktır.

Her bir bölümde, adı geçen dönemde baskın olan erkeklik modeli, içinde geliştiği sosyo-ekonomik ve politik bağlamla birlikte açıklanacaktır. Burada, her bir dönem içerisinde farklı erkekliklerin yan yana bulunabileceği fikri yadsınmamakla birlikte, çalışmanın esas inceleme konusu hegemonik erkeklik olduğundan, her bir dönem içerisinde baskın olan erkeklik oluşumu incelenecektir. Bu çerçevede, ilk olarak feodal dönem ve samuraylar ele alınacak olup, ardından gelen alt bölümlendirmenin konusunu Meiji Restorasyonu'yla birlikte ülkenin içine girdiği modernleşme süreci oluşturacaktır. Akabinde, Japon emperyalizmi ve bu dönemde öne çıkan askerlik görevi üzerinden yapılacak olan analize, son olarak II. Dünya Savaşı sonrasında ülkenin kalkınma hamlesi paralelinde gelişen sürecin ortaya konmasıyla devam edilecektir. Bu yolla, ülke tarihinde var olmuş baskın erkeklik modelleri incelenecektir.

1. TOPLUMSAL CİNSİYET VE ERKEKLİK

1970'li yıllarda akademide feminist yazın içerisinde ortaya çıkan erkeklik çalışmaları (masculinity studies), Avustralyalı toplum bilimci Raewyn Connell'in "Masculinities" yani "Erkeklikler" adlı kitabını 1995 yılında yayınlamasıyla, bağımsız bir çalışma alanı olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Feminist hareketten beslenen ve bu alanda yeni ufuklar açan bir çalışma alanı olarak, toplumsal cinsiyet yazınına katkıda bulunmakta olan erkeklik çalışmalarının temel savlarından birini, "erkek" olmanın belirli şartlara bağlı olduğu ve ancak bu şartlar yerine getirilirse, "erkek" olunabileceğine dair kabulün toplumsal olarak inşa edilip, şekillendirilmesi oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, cinslerle ilgili mutlak bilgi ve özcülük savunusu yerini, inşa süreçlerine bırakmaktadır. Diğer bir deyişle, ne kadınlık ne de erkeklik hakkında sabitelerden söz edilemez ve bu durum, tek bir kadınlık ya da erkeklik tanımlamasına da izin vermez. Kısaca, erkeklik, tek bir tane değildir, birçok erkeklik türü vardır. Çünkü şartlara, zamana hatta coğrafyaya göre erkeklik tanımı da değişkenlik göstermektedir ve bu sebeple, aslında bu çalışma alanı, “erkeklikler”i ve bu çokluğa ilişkin etkenleri incelemektedir.

Evrensel ve tek tip bir erkeklik savının yerine, farklı erkekliklerin bulunduğunu vurgulayan Connell da, bu farklı erkekliklerin inşası üzerine yürüttüğü kuramsal tartışmasında, toplumsal cinsiyeti çoklu yapıda ve iktidar ilişkileri ile kurulmuş bir hiyerarşik düzen olarak incelemektedir. Bu kuramsal tartışmaya göre, erkeklik, kadınlığa karşı tanımlanarak, toplumsal cinsiyet düzeni içinde kurulan ve bu yolla kadınlarla erkekler arasındaki iktidar ilişkilerini sürdüren toplumsal bir yapılanma olarak ortaya çıkmaktadır (Connell, 1987:37). Connell, erkeklikler üzerine yaptığı yapısal analizin çerçevesi olan “toplumsal cinsiyet düzeni” yaklaşımıyla, hiyerarşideki konumlarına göre, farklı erkeklik ve kadınlık hallerinin, cinsiyet düzenini yeniden üretmekte ve/ya yapılandırmakta olduğunu iddia etmektedir. Bu açıdan, cinslere ait bilginin değişmesinde, siyasi ve/ya sosyo-ekonomik çerçevede ortaya çıkan dönüşümler kadar; bu dönüşümlerle ilintili olarak hem cinsler arasında hem de her cins grubunun kendi içerisinde bilinç ve algıların farklılıklar içerecek şekilde hem bu süreçlerden etkilenmesi, hem de bu süreçlerin işleyişini etkilemesi söz konusu olmaktadır.

Toplumsal cinsiyeti, sosyal pratiklerin düzenlendiği bir yol olarak ele alan Connell, günlük yaşamın insan bedeni ve yeniden üretim süreçleriyle ilişki içerisinde organize edildiğini ileri sürmektedir (Connell, 2005:71). Burada, ilişkiler ağı olarak ele alınan toplumsal cinsiyet düzeni ile iktidar örüntülerini yapısal olarak analiz etmiş olan Connell, sosyal pratiklerin bağlı bulunduğu yapısal çerçeve tarafından kısıtlandığını ortaya koymaktadır (Connell, 1987:134-6). Bu açıdan, erkeklik ve kadınlık bireysel bir kimlik olmanın ötesinde, ekonomik yapılar ve sosyal ilişkiler içinde belirlenen bir tarihselliği içermektedir ve ancak, iktidar ilişkileriyle günlük hayatın cinsiyet politikalarının analiziyle anlaşılabilir. Bu açıdan, verili bir bağlamda, toplumsal cinsiyet düzeninin analizi, birbirinden farklı tanımlamalar ve var oluşların mümkün olduğunun kabulü kadar, bu farklı oluşumlar arasındaki ilişkiyi de incelemeyi gerekli kılmaktadır.

Bu çerçevede, farklı türden erkeklikler arasındaki iş birliği, hâkimiyet ve maduniyet ilişkilerinin de açığa çıkarılması, toplumsal cinsiyete dair iktidar ilişkilerinin, sadece farklı cinsler arasında değil, aynı zamanda, aynı cinsin farklı katmanları arasında da olduğunun ortaya çıkartılması için gereklidir. Erkeklik halleri toplumdaki güç ilişkileri bağlamında şekillenmekte, birbiriyle çatışma içerisine girmektedir ve bu çatışmanın ana eksenini ise, adlandırma ve anlamlandırma konusundaki yetkinlik ve maddi güç oluşturmaktadır (Wetherell ve Edley, 1999:353). Verili bir toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde, egemen pozisyonda bulunan “hegemonik” erkeklik, farklı erkeklik oluşumları arasında idealize edilen erkeklik durumunu ortaya koymaktadır. Erkekler ile diğer erkekler ve kadınlar arasındaki toplumsal iktidar ilişkileri, belirli bir zaman ve mekân içinde egemen erkeklik biçimini belirlemektedir (Connell, 2005:77).

Belli bir dönem içerisinde toplumda var olan erkeklikler arasındaki hiyerarşik ilişkiyi belirten baskın/hegemonik erkeklik kavramı da, bir kültürde/toplumda var olan farklı erkeklik biçimlerinden birisinin diğerleri üzerinde egemenlik kuran, baskın bir yapıya sahip olduğunu ve bazı erkeklerin, kadınların yanı sıra diğer erkekler üzerinde de kurduğu bu tahakkümün hangi yollarla olağan ve gerekli olarak sunulduğunu açıklamaktadır (Connell, 1987: 145). Bu nedenle, hegemonik erkeklik kavramıyla, sadece erkeklikler arasındaki farklılıkları göstermek değil, aynı zamanda bunlar arasındaki ittifak, egemenlik ve boğun eğme vb. iktidar ilişkilerini de görünür kılmak önemlidir. Bu durum, hegemonik erkeklik kavramını odak alan, hiyerarşik iktidar ilişkileri içinde, her tür erkekliği birbiriyle ilişkilendiren ve sistemli bir bütünlük olarak erkek egemenliğinin işlenmesini açıklamaya çalışan bir hegemonik durum analizi yoluyla yapılacak bir değerlendirmenin gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Erkeklik çalışmalarında, tek ve değişmeyen bir erkeklikten söz edilemeyeceği; tam aksine, etnik, sınıfsal, cinsel yönelim, dini tercih, yaş, fiziksel görünüş gibi pek çok farklı kategoriye bağlı olarak, erkeklerin deneyimleri, tutumları, inançları ve pratiklerinde, çeşitlendiği ve çoğul erkekliklerden bahsedilmesi gerektiğinin altı çizilmektedir (Brod ve Kaufman, 1994:4-5). Hegemonik erkeklik kavramı da, erkeklik kurgularının bu çoğulluğuna dayanmaktadır. Gramsci'nin "hegemonya"³ kavramından hareketle geliştirdiği hegemonik erkeklik nosyonuyla Connell, erkeklik çalışmalarında önemli bir yer edinmiştir. En basit şekliyle, hegemonya egemen ideolojinin çizdiği sınırların açık bir güç kullanılmaksızın korunmasını ifade etmektedir (Akça Baştürk ve Tönel, 2011:28). Farklı erkekliklerin kendi aralarındaki ilişkiyi -rekabet ve/ya dayanışma- ve hiyerarşik yapılanmayı anlatmak için kullanılan bu kavramla, tüm erkeklerin rızaları ve aracılığıyla üretilen, kültürel bir ideal anlatılmaktadır (Connell, 1987:246-7). Nitekim Connell'e göre hegemonya, dinsel öğreti ya da pratiğe, kitle iletişimin içeriğine, ücret yapılarına vb. kök salmıştır ve şarkılar, filmler, öyküler gibi metinlerdeki kahramanlar aracılığıyla doğallaşmaktadır.

Diğer bir deyişle, hegemonik erkeklik, belli bir toplumsal formasyon içerisinde kültürel olarak desteklenen, yüceltilen, örnek gösterilen ve mazur görülen cinsiyet pratiklerinin oluşturduğu, söz konusu formasyon içerisindeki diğer erkeklikleri az ya da çok etkileyebilen bir erkek olma biçimidir (Özbay ve Baliç, 2004:94).

---

³ Gramsci'ye göre, tahakküm doğrudan ya da dolaylı bir zora başvurmadan, bu iktidara tabi olanların gösterdiği rıza ile sağlanır. Aynı zamanda hegemonya sadece egemen ideolojiye rıza üretimini değil, ideolojinin doğallaştırılmasını da belirtir. Öte yandan ideolojinin toplumsal tüm pratiklerin içine sızmasına veya görünmez kılınmasına da hegemonya neden olur. Bu yapı ise kültür ve bilgi üretimi üzerinden işlenmektedir (Adamson, 1980).

2. FEODAL DÖNEM VE SAMURAY⁴ KÜLTÜ

Bir takımada ülkesi⁵ olan Japonya’da, yüz ölçümünün küçüklüğü ile dağlık alanlarının azımsanmayacak oranda olması da hesaba katılacak olursa, coğrafi kısıtların ülkenin toplumsal, ekonomik ve politik örgütlenmesinde belirleyiciliği ön plana çıkmaktadır. Ülkede, toprakların kontrolünü ele geçirmek ve üzerinde etkin bir denetim sağlamak, farklı çıkar grupları arasındaki mücadelenin esasını oluşturmuştur. Ana ürün olan pirincin üzerindeki tasarruf haklarının derecesi tüm ekonomik sistem içindeki konumu belirlerken, nüfusun büyük bölümü için zenginliğin ve statünün temel belirleyicisi olmuştur (Hunter, 2002:125-6). Pirincin ada ekonomisindeki temel değişim aracı olması, özellikle ekilebilir alanlar üzerindeki kontrolünü çok önemli kılmıştır. Bu mücadele de sahip olunan toprakların korunmasını en temel amaç haline getirmiştir. Bu durumun doğrudan sonucu, tarıma elverişli topraklar üzerinde, çok uzun yıllar devam eden sürekli ve çetin bir rekabet yarışı olmuştur. Ülkenin modernleşmesinden önce yaşanan sayısız iç savaş, verimli pirinç tarlalarını denetleme teşebbüslerinden çıkmıştır (Meyer, 2009:8). Eldekilerin korunması ve yenilerinin eklenmesi de, yeni savaş alet ve teknikleriyle beraber savaşçı birliklerin oluşmasına ve giderek adada önem kazanmalarına yol açmıştır.

Hâkimiyet mücadelesinin, ülkenin önemli klanlarını pek çok kez karşı karşıya getirdiği ülkede, çatışma ve rakiplere karşı hazırlıklı olma zorunluluğu, savaş günlük hayatın bir bileşeni haline getirirken, bu alana ait yeni tekniklerle beraber kültürel kodlarını da geliştirmiştir. Tüm bunlar, savaşın Japon kültüründe önemli bir yer edinmesine sebep olmuştur. Ardı arkası kesilmeyen savaşlar, siyasi belirsizliğe yol açmakla beraber, gücün ele geçirilip korunmasının temel amaç olduğu bu ortamda, zamanla büyüyen bir savaş ekonomisi ile tüm topluma mal ettiği bir değerler sistemi meydana getirmiştir. 11. yüzyılın başlarında, adanın pek çok bölgesinde hem askeri hem de siyasi güce sahip olan savaşçılar, dönemin başkenti olan Kyoto’nun dışında kalan ve merkezden uzak olan kırsal alanlarda, toprakların saldırılardan korunması işini üstlenmiştir. Büyük toprak sahiplerinin de mülklerini korumak için başvurdukları savaşçılar, böylelikle, günden güne etkilerini artırmışlardır. Bu gelişmeler, savaşçıları, 12. yüzyıldan itibaren, Japonya’nın yöneten sınıfı haline getirmiş, savaşçı ahlakı da Japon kültür gelişiminin temelini oluşturmuştur (Hunter, 2002:359).

Kökenleri Heian⁶ dönemine dayanan ve merkezi yönetimden bağımsız, güvenliklerini sağlamak için kendi ordularını kuran zengin toprak sahiplerinin hizmetinde, silahlı birlikler olarak ortaya çıkan samuraylar, 12. yüzyılda şogunluk olarak bilinen askeri yönetimin başlamasıyla adada kontrolü ele geçirmişlerdir.

⁴ “Hizmet etmek” manasına gelen “saburau” kelimesinden türemiş olan samuray kavramı, feodal dönem öncesinde savaşçı için kullanılan buşi ile değişimli olarak kullanılmış olsa da, ilki, sınıfsal bir ayrımı da içinde barındırmıştır.

⁵ Japonya, dört büyük adadan oluşmaktadır. Adalar, kuzeyden güneye doğru, Hokkaido, Honshu, Shikoku ve Kyushu şeklinde sıralanır. Bunun yanı sıra, altı binden fazla küçük adacığın da yer aldığı ülkenin, büyük bir kısmı dağlık alanlardan oluşurken, toplam yüzölçümünün yaklaşık %10’u tarıma elverişlidir. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ja.html>, 26.10.2020.

⁶ 794’ten 1185’e kadar olan Heian döneminde, Japonya’ya özgü bir kültürel gelişim başlamıştır. Ana karadan alınan pek çok fikir ve inanç, bu dönem boyunca adaya uygun hale getirilmiştir. Çin’den ithal edilen değer ve kurumların, yerel ihtiyaçlara yönelik değişikliklere uğratarak uygulamaya konması ile beraber, bunların adanın hâlihazırda sahip olduğu kültürel öğeler ve sosyo-politik yapıyla zaman içerisinde harmanlanması, ayrı bir kimlik olarak “Japon” olana dair algılamının yerleşmesini başlatmıştır.

Samuraylar, askeri aristokrasi olarak doğup, askeri yöneticiler olarak 1156'dan itibaren yönetime dâhil olmaya başlamıştır. 1180'den 1185'e kadar süren Gempei Savaşı'ndan galip çıkan ve yakın aile üyeleri dâhil, kendisine rakip olabilecek tüm aktörleri bertaraf eden Minamoto Yoritomo'nun gücünü tanımak zorunda kalan imparator, kendisine şogun⁷ ünvanını vermiştir. Yoritomo'nun, 1192-1333 yılları arasındaki döneme adını veren Kamakura şehrinde, bakufu-han⁸ yönetimini kurması, sarayın gücünü fiilen ortadan kaldırmış ve Japon siyasi tarihinde, Meiji Restorasyonu'na kadar peş peşe kurulacak olan askeri yönetim geleneğini başlatmıştır. Böylece, Yoritomo, 1185'ten 1868 yılına kadar Japon siyasi hayatında hükmedecek olan askeri yönetiminin ilkinde şogun olarak liderlik etmiştir. Diğer bir deyişle, 19. yüzyıla değin, gelecek 700 yılın hemen hemen tamamında samurayların adada hüküm süreceği bir döneme öncü olmuştur.

İmparatorluğun güç kaybederek yerelerde baş gösteren otorite boşluğunu büyük toprak sahiplerinin doldurduğu ve güçlerini konsolide ettikleri bu dönemde, mücadelenin yönünü ve taraflarını belirleme konusunda sahip oldukları aktif rolle samurayların, hem imparatorluk merkezi hem de toplum üzerinde elde ettikleri gücün artması adeta kaçınılmaz olmuştur. Kılıç kullanmaya ehil ve savaş alanında yetkin olmalarının yanı sıra, samurayların gücüne güç katan başka bir faktör de Kamakura askeri yönetiminin çıkardığı bir kanunnameyle, Konfüçyüsçü değerlerin ön plana çıkartılması olmuştur. 1232'de çıkarılan Joei Shikimoku⁹, sadakati, disiplini ve katı bir hiyerarşinin temel olduğu Konfüçyüsçü öğretisi esas alınarak hazırlanmıştır ve bu yolla toplumsal düzenin sağlanması ve korunması amaçlanmıştır. Düzenin devam ettirilmesi, toplumsal yapının muhafaza edilmesini ve bu amaç da kontrol araçlarının geliştirilmesini doğurmuştur. Bu açıdan Konfüçyüsçü öğretisi, samuraylar için, hem hizmet ettikleri efendilerine olan sadakat ve öz disiplin için, diğer taraftan da, aynı yolla, toplumda sahip oldukları statü ve gücün de tesisi için gereken fikri zemini de sağlamıştır.

14. yüzyılın ilk yıllarında, adada şiddetin giderek yaygınlaşmasında, mülklerini artırma baskısı hisseden yerel güçler için yeni topraklar ele geçirmenin zorunluluğu etkili olmuştur (Duus, 1976: 61). Daimyo adı verilen yerel güçlerin etkilerini giderek artırmaları, şogunluk ile imparatorluk arasındaki rekabetten beslenmiştir. Taht kavgasını kızıştıran ve farklı halefleri destekleyerek şogunluğun emirlerini göz ardı eden daimyolar arasındaki çatışma, Kyoto'nun yerle bir edilip binlerce kişinin kaybıyla sonuçlanan 1467'deki Onin Savaşı'na götürmüştür. Bu tarihten 1573'e kadar geçen süre, Japon tarihine Sengoku Jidai (Savaş Yüzyılı) olarak geçmiştir. Bir yüzyıl boyunca, daimyoların ülkedeki kontrolü ele geçirmek için verdiği mücadeleye hemen hemen tüm bölgeler iştirak etmiştir. Bu dönem daimyolar ve hizmeti altındaki samurayların etkin oldukları topraklar üzerinde düzeni sağlama ve kontrolü ellerinde tutmak için verdikleri mücadelelere sahne olmuştur.

⁷ Seii-taişogun'un kısaltılarak söylenişi olan şogun, barbarlara boyun eğdiren büyük general, başkomutan anlamına gelmektedir.

⁸ Kısaca askeri yönetim anlamına gelen bu yönetim sistemi, eşitler arasında birinci olan askeri klanın şogun ünvanıyla yürüttüğü denetim altında, beylikler (han), derebeyleri (daimyo) ve savaşçı sınıf (samuray) ile birlikte, topraklarda yaşayan halk üzerinde fiziksel, politik ve ekonomik kontrolünü içermektedir.

⁹ Kamakura Şogunluğu'nun idari kurallarına ilişkin bir kanunname olup, dini konular, toprak anlaşmazlıkları ile ceza gerektiren suçlarla ilgili birtakım ilkeleri içermektedir.

15. ve 16. yüzyıl boyunca, birbirinden bağımsız ve sürekli savaş halindeki yüzlerce farklı güç odağının meydana getirdiği kaos ortamında, savaşçılara olan talep de kaçınılmaz olarak artmıştır. Bu durum, sayıları giderek artan samurayların, bir taraftan da toplumdaki nüfuzlarını sağlamlaştırılmalarına zemin hazırlamıştır. Her ne kadar siyasi istikrarsızlık hüküm sürse de bu çatışma ortamı ekonomiye katkıda bulunmuştur. Daimyoların silah, mühimmat ve diğer temel gereçlere olan ihtiyacının artması, tüccarları zengin ederken, malların güvenli bir şekilde taşınması için ticaretle uğraşanlar arasında çeşitli birliklerin oluşması ve iletişimin artması sağlanmıştır. Sengoku Jidai döneminde, sayı ve çeşidi artan silahlar ve geliştirilen taktikler yanında, bu alanda yetkinlik kazanmanın da bir o kadar önemli hale gelmesi, kılıç kullanmaya ehil, fiziksel kuvvet dâhil belirli nitelikleri bünyesinde barındıran kişilerin ön plana çıkmasını gerektirmiştir.

Ekonomik açıdan yıkıcı sonuçları olan ve çoğu zaman da topyekûn tarihten silinmeyele sonuçlanan toprak savaşlarında, her şeyden önce sahip olunan toprakların korunması gerekmiştir. Sadece güçlü olanın hayatta kalabildiği ve bu gücün de iyi silahlarla donanmış büyük ordulara sahip olmaktan geçtiği bu dönemde, samurayların savaş etme kabiliyetleri ve taktiklerinde de gelişmeler yaşanmıştır (Turnbull, 2003:19). Uzun süreli ve etkili bir korunma, bu alanda uzmanlaşmaya, bu da bir savaşçı sınıfın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Fiziksel gelişim, zorlu koşullarla mücadele ve ölümüne cesareti gerektiren bu savaş ortamında doğan samurayların, güçlenerek Japon tarihinde önemli bir aktör haline gelmeleri de bu olguya bağlı olmuştur. 17. yüzyıla kadar yaşanan mücadeleler, savaşçı sınıf olan samurayların giderek güçlenmesi ve toplumdaki hâkim sınıf olmasına sebep olmuşken, bir taraftan da savaşa ait algı ve değerlerin yerleşip üstün tutulmasına yol açmıştır. Bu açıdan, feodal dönem Japonya'sına özgün karakterini veren samuray kastı olmuştur.

Tokugawa barışı¹⁰ döneminde uzun yıllar içerisinde kendilerine has bir kültürel kimlik geliştirmiş olan samuraylar, bunu, yönetimde edindikleri idari görevlerle birlikte aynı zamanda kılıç taşıma ayrıcalığına da sahip olan tek sınıf olarak oynadıkları askeri rolle edinmişlerdir (Vaporis, 2020:252). Hizmet etmeye adanmış ve kişisel kazanç ya da kayıplara kayıtsız, ahlaki bir örnek olarak idealize edilmiş olan samuraylar, sıradan halktan her yönüyle ayrı tutulmuşlardır. Bu dönemde savaşçı sınıfa mensubiyetin babadan oğula geçmesi ve sadece bu sınıfa silah taşıma hakkının verilmiş olması, samurayların toplumun geri kalanından daha da ayrışmalarını doğurmuştur (Levine, 2005:164). Giyim-kuşamlarından, saç stillerine, kendilerine has uygulanan cezai prosedürlerden silah taşıma tekeline sahip olmaya kadar, pek çok açıdan halktan ayrılan samuraylar, toplumda sahip oldukları statülerini dengeleme işlevi gören bazı kurullarla da bağlı kılınmışlardır. Adı ve onuru için, oldukça ıstıraplı bir şekilde kendi canına kıyarak bedel ödemesi beklenen samurayların, bunun için kadercı bir hazırlanmışlık içerisinde olduğu var sayılmıştır.

¹⁰ 1603 tarihinde Edo'da Tokugawa Ieyasu tarafından Tokugawa Şogunluğu'nun kurulmasıyla, ülkedeki iç savaşın sona ermesi barış dönemini başlatmıştır. 1868 Meiji Restorasyonu'yla sona eren bu dönem boyunca, Japonya dış dünyaya kapalı kalmıştır. Barış ortamının ülkeye sağladığı ekonomik büyüme ve istikrarlı nüfus artışı, Meiji dönemi modern devlet inşası için zemini hazırlamıştır.

Böylelikle, toplumun diğer katmanlarına üst kültür örneği olarak sosyal alanda meydana getirdiği değişikliklerle, bir savaşçı kültü doğmuştur. Konfüçyüsçü öğretiyile iç içe geçmiş şekilde gelişen bu kült, koşulsuz itaati, hiyerarşiye saygıyı ve disipline edilmiş bir hayatı, toplumsal alana yaymıştır. Meşgul olunan faaliyete göre sınıflar arası hiyerarşinin kabulü, toplumu bir arada tutan bir değer olarak hizmet etmiştir. Politik denetim mekanizmasının, geniş nüfus arasındaki tüm toplumsal, ekonomik ve politik değişimi asgariye indirmeye yönelik sert bir düzenleme sistemiyle desteklenmesinde, Konfüçyüsçü öğretiye dayanan resmi ortodoksi kilit rol oynamışken, zeminini oluşturan kast sisteminin gelişmesinde de samuray eliti önayak olmuştur (Hunter, 2002:20).

Ata binme, okçuluk, kılıç kullanma ve insanlara öncülük etmenin öne çıktığı savaşçı yaşamında, sadakat, onur, cesaret ve kanaatkârlık da bir buşinin sahip olması gereken nitelikler olarak belirlenmiştir. Bağlı bulunduğu beyine aile onuruna yakışır şekilde hizmet etmesi beklenen buşi, iç içe geçmiş zorlu bir yükümlülükler ağı içerisinde olmuştur. Zorluklara karşı metanet göstererek “karakterinin inşasını” gerçekleştirdiğine inanılan buşi için, gerçek hayatta yaşadığı fiziksel zorluklar kadar, beden ve ruhu disipline etme adına uygulanan cefa çekme pratiklerine karşı da dayanabilecek güçte olması zorunluluk olmuştur. Temel öğretilerden birinin de kanaatkârlık olması, sadece topraktan alınan sınırlı bir üretimle yaşamın sürdürülmekte olduğundan değil, aynı zamanda, lüksün zayıflığa yol açacağına dair var olan inançtan kaynaklanmıştır. Bu nedenle, saray erbabının kolay yaşamı güçten yoksun ve hor görülmüştür. Zorluklarla dolu bir yaşamın adeta yüceltiildiği buşi değerlerinde, kişinin kendi hayatına son verme şeklinde bile kolay yolun seçilmesi küçük görülmüştür. İntiharı “onurlu bir çözüm yolu” olarak gelenek haline getiren samuraylar için, kabul edilen yöntem ise dehşetli ve yavaş yavaş ölümü getiren seppuku¹¹ olmuştur. Bu durum, zora katlanma öğretisinin bir parçası olmuştur. Öyle ki buşi, otoritenin mutlak kuralları altında, ölüm tehdidiyle her an yüz yüze, çok sıkı disiplinli bir hayat yaşamıştır. Sertlik, dürüstlük ve her şeyin ötesinde kendisinden savaşması beklenmiştir. Belli başlı niteliklere haiz olmayı öngören koruma işi, bu nedenle küçük yaşlardan itibaren bir beden eğitimini gerektirmiştir. Usta-çırak ilişkisi içerisinde aktarılan deneyim, savaş sanatları kadar ruhsal bir talim sürecinin öğrenilmesini de içermiştir.

Savaş sanatlarında ustalaşmanın bu yolda elde edilebilecek kazançları sağlayan tek araç olması, ehil hale gelebilmek için bilgi aktarımını gerekli kılmıştır. Bir çeşit kurumsallaşma ile grup aidiyeti getiren bu durum, savaşçıların ayrı bir sınıf olarak evrilmesine yol açmıştır. Özel bir amaç için yetiştirilmeleri, toplumun diğer kısımlarından ayrı bir değerler sistemi geliştirmelerini doğurmuştur. Uzun ve zorlu eğitim sürecinin, erken yaşlardan itibaren toplumsal faaliyetlerden uzak olmayı zorunlu kılması, usta birer savaşçı olduklarında, yapabilecekleri tek işin, lordlara verecekleri güvenlik hizmetiyle sınırlı kalmasına yol açmıştır. Bunun yanında, zaten savaşçıların koruma görevinden başka uğraştıkları işlerin olmaması da gerekli görülmüştür. Başka dünyevi kaygılarının olması, lorda vereceği mutlak itaat ve sadakat sözünü yerine getirmesine engel olacak başka çıkar hesaplarına yol açabileceğinden, koşulsuz bağlılık şart koşulmuştur.

¹¹ Bağırsakların deşilerek, yavaş yavaş ölümün beklendiği intihar etme şeklidir.

Benzer şekilde, farklı kaygılarının olması, silah kullanmakta usta olan samuraylara, bağlı oldukları lorda karşı her an bir tehdit olarak yönelme imkânını da vereceğinden, hizmetkârlarına karşı lordların güvensizlik duymasına yol açacak böyle bir durum yasaklanmıştır. Diğer bir deyişle, savaşçının itaat etme sözü, lordun tüm mülki güvenliğinden emin olması anlamına gelecek şekilde belirlenmiştir.

Bu amaçla, sade bir hayatın salık verildiği samuray ahlakında, mal ve mülke tamah etmemek öğretilmiştir. Hiyerarşiye itaat, mutlak sadakat ve gerektiğinde ölüme hazır olmak, vazifenin bireysel çıkar, kaygı ve düşüncelerden önce geldiği bir anlayışı vurgulamıştır. Erdemlerden biri olan dürüstlük, savaşçının verdiği sözleri tutmasının bir garantisi olarak görülürken, vazifesini en iyi şekilde ifa etmesi de savaşçının yaşama amacı olarak belirlenmiştir. Sahip oldukları konum ve güce ulaşmayı ve bunları elinde tutmayı vazife bilinciyle gerçekleştirebilen savaşçı için, hayatın anlamı yerine getirmesi gereken görevle doldurulmuştur. Bu açıdan, görevini layıkıyla yerine getirme, ölümlerle bir tutulmuştur. Savaş meydanında öldürülen bir savaşçı, kendi canını feda ettiğinden, vazifesini yerine getirmiş olarak sayılmıştır. Mağlubiyet yaşayıp, kendine yüklenen sorumluluğu yerine getirememiş olan savaşçı için ise, onurunu korumanın yolu yine ölüm olarak belirlenmiş ve kendisinden intihar etmesi beklenmiştir. Gerçek bir savaşçı için en temel olan ölümü göze almak ve ona her daim hazır olmak olmuştur. Bunda, kendi canını düşünen birinin, tam itaat ve sadakatle işini yapmasının imkânsız olduğuna dair inanç etkili olmuştur. Ölüme hazır olmak, kendini feda etmek, bedenini ortaya koymak savaşçının tanımı olmuştur. Savaşçının onuru için yaşaması ve başka dünyevi kaygılarının olmaması, erdemli bir hayat yaşaması için şart koşulmuştur. Savaşçıya onurunu, adını ve statüsünü veren onun savaşçı kimliği olduğundan, ancak bu aidiyetin gereklerini hakkıyla ifa edebilen, yani vazifesi için ölen, savaşçının onuru korunmuş olarak kabul edilmiştir. Savaşçının onuru -ya da tam tersi utancı- kendi yaşamını aşip gelecek nesillere de aktarılıp, bazıları atalarından miras övgüyle yüceltilirken, bazıları da duydukları utancın acısını çekmek zorunda kaldığından, bir savaşçı için onur ve itibarı tüm diğer yükümlülüklerin üstünde olmuştur (Friday, 2004:137).

Toplumsal tabakalaşmanın en üstünde yer alan, nitelikleri ve yaşam şekilleriyle dönemin “ideal” erkek formunun cisimleşmiş olduğu savaşçı sınıf, feodal dönemle özdeşleşen erkekliğe ait algının oluşmasında merkezde yer almıştır. Tokugawa dönemiyle, iç savaş dönemi sona ermiş olsa da bıraktığı mirasın etkileri uzun yıllar devam etmiştir. Savaşmanın ve gerektirdiği fiziksel gücün temel değerlerden biri olduğu feodal dönemde, bunlarla özdeşleşen erkekler ve temsil ettikleri erkeklik formu da samuraylarda vücut bulmuştur. Uzun süren iç çalkantıların yanı sıra, Konfüçyüsçü öğretinin de dönem boyunca toplumdaki cinsiyet rollerine ilişkin tahayyülün oluşmasında çok önemli etkileri olmuştur. Gerek hükümdar, gerekse efendi, aile reisi ya da ana baba düzeyinde olsun, sadakat ve itaat ortamında dayatılan statü, hiyerarşik sıralamanın farklı grupların üyeleri arasında olduğu kadar, her bir toplumsal grup arasında da geçerli olduğu bir “dikey” toplumu üretmiştir (Nakane, 1973:57). Bir taraftan ataerkil kalıpları keskin sınırlarla çizen ve kadını erkekten ayıran bu anlayış, diğer taraftan da fiziksel gücü, mukavemet gösterebilme cesaretini ve saldırgan savaşçı tutumu, erkekliği tanımlayan değerler olarak öne çıkarmıştır.

3. MEİJİ¹² RESTORASYONU VE MODERN ERKEĞİN DOĞUŞU

19. yüzyılın ortasında maruz kalınan yabancı etkisinin artık savuşturulamayacak kadar güçlü olması, Tokugawa Şogunluğu'nun meşruiyetine gölge düşürmüştür. Zorda kalan yönetime karşı, önceden beri izolasyon politikasına sıcak bakmayan bazı daimyolar, imparatoru desteklemiş ve yüzyıllardır askeri yönetimin geri planında kalmaya mahkum olan imparatorun gücünü yeniden restore etmiştir. Bu yolla, imparatorun öteden beri sahip olageldiği simgesel gücü, artık maddi olarak da karşılığını bulmuş ve ülkenin yönetimini eline geçirmiştir. Daimyolar arasındaki çıkar çatışmalarının son bulduğu, adanın tamamını tek merkezden yönetmeye başlayan imparator için, ekonomik faaliyetler kadar önemli bir diğer hükmedilmesi gereken alan da askeri güç olmuştur. Adada birliğin sağlanması ve bu yolla dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı daha güçlü olunmasının gerekliliği, ulusal bilincin oluşturulması yolunda hem eylem düzeyinde hem de söylemsel olarak Japon tarihi ve kimliğinin yeniden inşa edilmesini gerektirmiştir.

Dışarıdan gelen baskılara karşı, Japon yöneticileri için en önemli konu, ülkenin bağımsızlığını korumak olduğundan, ülkeyi güçlendirme hedefine yönelik adımlar atılmışken; dönemin sloganı da, *fukoku-kyohei*¹³ olmuştur (Andressen, 2002:79). Bu amaçla, temelde vergi sistemi üzerinden yapılan ekonomik düzenlemeler ile yerel askeri gücün kırılarak düzenli orduya geçilmesi, adada tek meşru yönetimin imparatora bağlı olduğunu teyit etmiştir. Bu çerçevede, modern bir uygulama olan zorunlu askerlik hizmeti, 1873 yılında Meiji yönetimi tarafından tüm yetişkin erkeklere uygulanmıştır (Vaporis, 2009:238). Eğitim başta olmak üzere, toplumu ilgilendiren diğer alanlarda da tek tipleşirmeye gidilmesi, sosyo-kültürel olarak da Japon aidiyetinin kurulmasını sağlama amacına yönelik olmuştur. Ulus kimliğinin oluşturulmasında birincil mekanizmalardan olan eğitim, bu nedenle reformların odak noktasında yer almıştır ve 1871'de Eğitim Bakanlığının kurulmasından bir sene sonra da zorunlu eğitim başlatılmıştır (Andressen, 2002:82). Bu yolla, feodal dönemin statü farklılığına dayanan ve temelde samuray sınıfının kalıtsal olarak imtiyazını elinde bulundurduğu eğitim hakkı, devlete bağlı eğitim kurumları aracılığıyla verilmek üzere Meiji yönetimince ulusal çapta yaygınlaştırılmıştır (Beasley, 1972:35).

1868'de imparatorluk yönetiminin yeniden kurulmasının ardından, Japonya, Batılı emperyalist güçlerin izinde, merkezileşmiş bir ulus-devlet olma yolunda çok hızlı bir dönüşümü başlatmıştır (Miyazaki, 2011:373). Meiji Dönemi olarak bilinen 1868-1912 yılları, Japon tarihinde yaşanan en hızlı değişim dönemlerinden birini oluşturmuştur. Dönem Japonyası'nda, "medeniyet" kavramı, Batı toplumlarınca ulaşılmış bir amacı, ilerleme sürecinde varılan son noktayı simgelediğinden; Meiji restorasyonu ile sonrasında ortaya çıkan kültürel değişim de genel olarak "medeniyet ve aydınlanma" ("bunmei kaika") dönemi olarak nitelenmiştir (Pflugfelder, 1999:146-9).

¹² Japon siyasi tarihinde her imparatorun tahtta kaldığı dönem için ayrı bir isimlendirme yapılmıştır ve bu uygulama günümüzde de halen devam etmektedir. Meiji'nin anlamı, İngilizce'ye "Enlightened Rule" olarak geçmiştir. "Aydınlanma Yönetimi" olarak Türkçe'ye çevrilebilecek olan döneme adı, İmparator Mutsuhito (1852-1912) tarafından verilmiştir. Geniş çaplı reformları içeren bu dönemin ismi, dönemin ruhunu yansıtacak şekilde seçilmiştir.

¹³ İngilizce'ye "rich country, strong army" olarak geçen bu slogan, Türkçe'ye "güçlü ordu, zengin ülke" şeklinde çevrilebilir.

Batı nüfuzuna karşı mücadelenin onların silahlarını kullanarak yapılabileceğini fark eden dönemin yöneticileri için, devletin yapısında modernleşme kaçınılmaz olarak gerçekleştirilmesi gereken bir amaç olarak ortaya koyulmuştur. Yabancı güçler tarafından açılmaya zorlanan ülkenin, teknolojik olarak geri kalmışlığı ve askeri açıdan zayıf oluşu, kıtada giderek kızışan kolonileşme sürecinde, Japonya'yı da savunmasız bir konuma sokmuştur (Andressen, 2002:78-9).

Uygar ulus devletlerin arasına katılabilmek için, Batılı pratikleri taklit etmenin vazgeçilmez olduğuna yönelik inanç, Meiji liderlerini, Batı tarzında idari ve sivil yapıların edinilmesinden, Batılıların gözünde Japonya'nın konumunu düşürme riski bulunan bazı toplumsal pratiklerin yasaklanmasına kadar geniş çaplı bir reform hareketini başlatmaya sevk etmiştir (Miyazaki, 2011:373). Batı medeniyetine ait değerlerin benimsenmesi, Japonya'nın uluslararası arenadaki statüsünü yükseltme amacına hizmet etmek için, Meiji yönetimi tarafından planlı bir şekilde uygulamaya koyulan politikaların bir parçası olmuştur (Karlin, 2002:44). Sadece askeri alanda yapılan yeniliklerin diğer alanlarda da etkilerinin hissedilmesiyle değil, zaman içerisinde doğrudan değişikliklerin askeri alanın dışına çıkmasıyla da ülkedeki modernleşme süreci ilerlemiştir. Ülkenin kapılarının dış dünyaya açılması ve beraberinde getirdiği ekonomik değişim de bir kısmında dolaylı, bazılarında ise doğrudan olmak üzere, kamusal alan, siyaset erki, toplumsal ilişkiler vb. tüm topluma tesir edecek şekilde yeniden bir yapılanmaya hız kazandırmıştır.

Değişimin yaşandığı bu alanlardan birini de cinsiyet rollerine dair toplumdaki mevcut normlar oluşturmuştur. Meiji yönetiminin Batı'ya ait zevk ve tarzları desteklemesi, toplumsal cinsiyet ve Japon kimliğine dair algıyı da etkilemiştir (Karlin, 2002:76). Sadece düzenli ordunun kurulması ile değişen kurgular değil, aynı zamanda ekonomide, eğitimde ve diğer pek çok alanda getirilen değişiklikler, toplumda cinsiyetler arası iş bölümünü olduğu kadar, cinsiyetlerin kurgulanışlarını da değiştirmiştir. Diğer bir deyişle, dönemin siyasi değişimi sadece idari ve yönetsel kurumları içermekle kalmamış, yeni ulusal düzeninin devamlılığını sağlayacak şekilde cinsiyet rejiminin de yeniden şekillendirilmesini kapsamıştır (Miyazaki, 2011:373). Feodal dönemin kast sistemi ve hiyerarşik yapısının getirdiği sınırlamalar içerisinde silah taşıma hakkına sahip tek sınıf olan samurayların bu imtiyazlarına son verilmesi, şiddet tekeline devlet adına düzenli ordunun sahip olmasını, kanun koyma ve uygulama yetkisinin merkeze bağlanmasını ve herkese eşit uygulanması sonucunu doğurmuştur.

İçinde bulunulan yüzyılın değerleri çerçevesinde, imparatorun liderliğinde yönetilenler olarak devletin bahsettiği haklara sahip olma ve devletin cezalandırma hakkını üzerlerinde uyguladığı toplum üyeleri erkekler olmuştur. Bu çerçevede, zorunlu askerlik önemli bir rol oynamıştır. Ordunun erkek bedenlerini disipline eden bir kurum olarak işlevi, toplumsal statü farkı gözetmeksizin tüm erkeklere eşit şekilde uygulanmasını sağlamıştır. İmparatora hizmet etmekte eşitlenmenin yanı sıra, ülkenin farklı bölgelerinden bir araya gelerek bir bütün oluşturan erkeklerde ulus kimliğine dair aidiyetin oluşması sürecinde de modern ordunun önemli bir işlevi olmuştur.

Modern ulus-devletin inşası da temelinde, cinsiyetler arası eşitliği değil, toplumdaki farklı sosyo-ekonomik gruplara mensup erkeklerin arasında kanunen eşitliği getirme esasına dayanmıştır. 1868’de kurulan yeni yönetim, merkezileşmeyi odak noktasında tutacak şekilde, Amerikan modeli örnek alınarak kuvvetler ayrılığı esasını üzerine kurulmuştur (Andressen, 2002:80). Japonya örneğinde de her ne kadar, imtiyaz sahibi bir grubun lordlar kamerasında söz sahibi olması korunmuşsa da toplumdaki diğer erkeklere de seçme ve seçilme hakkı verilmiş¹⁴ ve bu yolla kanunen eşitlik sağlanmıştır.

Bu çerçevede, devletin modern yüzü olma adına, bir taraftan da dışarıdan alınan değişikliklerin uygulama alanı bulduğu bedenler olarak erkeklerin ilk etkilere maruz kalmaları, bu dönemde yeni bir tür erkeklik imgesinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Giyim-kuşam kodlarının değişmesinden, edinilen sosyal faaliyetler ve mesleklere, batı dillerini öğrenme ve yabancı ülkelere gerçekleştirilen ziyaretlerin sayısındaki artış gibi erkeklerin günlük hayatına doğrudan ve/ya dolaylı olarak etki eden bir sürü değişiklik Meiji döneminde gerçekleşmiştir. Batı tarzında kıyafetlerin ülkede giderek yaygınlaşması, takım elbiseli bürokratları görünür kılmış, okullar ve üniversitelerde de üniforma kuralını başlatmıştır (Andressen, 2002:84). Batı stilinde saç modelleri de yine bu dönemde yaygınlık kazanmıştır. Geleneksel olarak samurayların özel statülerini gösteren saç topuzu, 1871’de yasaklanırken, elit erkeklerin giydiği *hakama*¹⁵ da yerini pantolona bırakmıştır (Andressen, 2002:81).

Özellikle teknolojisi gelişmiş olan Batı ülkelerine gönderilmiş olan gençler, ülke modernleşmesinde büyük katkılar sağlayan isimler olmuştur. İdareci, bilim adamları ve öğrencilerden oluşan büyük bir grubun büyükelçi Iwakura Tomomi’nin liderliğinde, 1871-73 yılları arasında, Avrupa ve Amerika’da yaptığı incelemeler ve kurduğu temasların, Japonya’nın kalkınmasında ciddi etkileri olmuştur. Grubun amaçları arasında, yeni rejimin Batı’da tanınırlığını sağlama, Batılı güçlerle imzalanmış olan eşitsiz antlaşmaların yeniden görüşülmesini başlatma ve Batı toplumlarındaki ticaret, ekonomi, teknoloji ve yönetim alanlarında var olan gelişmeleri inceleme gibi konular yer almıştır (Checkland, 1989:109). Ülke kalkınmasındaki kilit reformların uygulanmasında katkıda bulunan Iwakura Heyeti¹⁶, bu yönüyle Japonya’nın siyasi ve ekonomik kurumlarını modernize ederek, sanayileşmiş ülkeler arasında yerini almasını sağlamıştır.

Şehirlerde giderek artan nüfusla birlikte değişmeye de başlayan tüketim alışkanlıkları, sadece Batı tarzında kıyafetlerle sınırlı kalmamıştır. Ahşap Japon tarzı binaların yanında tuğladan Batı tarzı binalarla, bu evlerin içinde yine Batı tarzı mobilyaların yer almaya başlaması da yine bu dönemde gerçekleşmiştir. Geleneksel çekçeklerle birlikte ulaşımda tramvay ve bisikletin de kullanılmaya başlanması, yolların düzleştirilip genişletilmesini zorunlu kılarken, Batı mutfağına ait bazı yiyecek ve içeceklerin de ülkede popülerlik kazanmaya başlamasıyla Batı stili günlük hayatın görünür bir parçası haline gelmiştir (Francks, 2006:120).

¹⁴ Belli oranda mülk sahibi olmakla kısıtlı olan oy hakkı, 1925 yılında tüm erkekleri içerecek şekilde genel oy hakkına çevirmiştir.

¹⁵ Etek formunda, geniş paçalı geleneksel Japon pantolonuna verilen isimdir.

¹⁶ Heyetin gezi sırasında topladığı bilgiler, Iwakura Tomomi’nin özel sekreteri olarak heyette görev alan Kume Kunitake tarafından, 1878 yılında, Tokumei Zenken Taishi Bei-O Kairan Jikki (特命全權大使米欧回覽実記), beş cilt olarak basılmıştır. 2009 yılında kitabın İngilizce tercümesi yayınlanmıştır (Kunitake, 2009).

Bununla birlikte, cinsel davranışla ilgili de ulusal çapta değişiklikler getirilmiştir. Bu çerçevede, buyurgan nitelikli standartların olmadığı 1868 öncesi dönemin aksine, Meiji yönetimi yeni Japonya’da, kendi bedenini modernleştirmeyi yönetebilen, modern cinsel süjeyi meydana getirmek zorunda kalmıştır (Miyazaki, 2011:373). Edo döneminin “yarı-barbar” insanların “medeni” süjeler olarak şekillendirmeye niyetli Meiji yönetimi, karışık hamamlar, kamuda yarı-çıplak ve çıplak olma, shunga adı verilen erotik resimler ile halka açık alanlarda idrarını yapma vb. alanlarda yasaklamalara giderek, cinsel davranışa dair “medeni” standartların kodifiye edilmesine önem vermiştir (Miyazaki, 2011:373).

Her açıdan, Meiji dönemi Japon tarihi için bir geçiş dönemi olmuştur. Feodal ilişkilerin çözülüp, yerine devletin birer vatandaşı olarak hak ve yükümlülüklerle sahip toplum üyeleri haline gelen erkekler için, modern metotlarla kendini yeniden tanımlama ve Batı’ya karşı milletiyle beraber kendini var etme çabası görülmüştür. Bu dönem boyunca, gelgitler yaşayan erkeklerin, bir taraftan modern devletin birer üyesi olarak yaşadıkları değişimler, diğer taraftan da, geleneğe olan bağlılık konusunda taşıdıkları hassasiyetler toplumda kaçınılmaz olarak bir tür ikiliğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Batılılaşma sürecinde, geleneksel toplumların Batılı devletlerle yaşadığı çelişkili durumun dayandığı nefret ve sevgi ilişkisi, Japonya içinde geçerli olmuştur. Her ne kadar Japon yönetimi Batılı devletlerin seviyesine gelebilmek için değişikliklere kucak açsa da, bir taraftan da eski Japon ruhunu hep muhafaza etmek istemiştir. Zaten bu dönemin de sloganı, ‘Japon ruhu, Batı ilmi’ olmuştur.¹⁷ Hızlı değişimin ortaya çıkardığı sancılı süreç içerisinde tarihe özelemlenmesi, geleneğin tekrar icadına sebep olurken; aynı zamanda da, Meiji dönemi sonrasındaki dönem için de zemin hazırlamıştır. Öyle ki, her ne kadar Meiji dönemi içerisinde, gerek eğitim yoluyla gerekse de zorunlu askerlik yoluyla, asker erkeğin doğuşu için gerekli zemin hazırlanmaya başlamış olsa da, temelde, hegemonik erkekliğin şiddet, savaş ve asker olma yoluyla tanımlandığı dönem, Japon emperyalizmiyle başlamıştır.

4. EMPERYALİZM VE ASKER ERKEK

Meiji Restorasyonu ile birlikte kurumsal altyapısı da yerleştirilmiş olan ve imparatorluğun gücünü yeniden inşa ettiği süreçte, feodal bağlar çözülerek yerine tek bir çatı altında birleştirilmiş bir sistem kurulmuştur. Bu dönemde, devletin anayasası yapılmış, bürokratik kurumlar oluşturulmuş ve düzenli orduya geçilmiştir. Tüm bu değişikliklerle, modern anlamda ulus devlet inşa süreci başlamıştır. Meiji yönetiminin merkezileşme amacına yönelik olarak uyguladığı politikalarından olan zorunlu eğitim ve askerlik hizmeti ile ulusal aidiyet şekillendirilmiştir. İmparatorun kişiliğinde cisimleşmiş olan devlete sadakat, feodal bağların yerini almışken, düzenli orduyla birlikte, savaşçı kimliği tüm topluma yayılmış ve ulusu için hizmet etme görevi, askerlikle bütünleştirilmiştir. Zorunlu askerlikle orduya alınan askerlerin büyük bölümünün geldiği daha muhafazakâr olan kırsal kesimle, ordunun güçlü bağlar kurması sağlanırken, ordudan dönen erkekler de hem kendi topluluklarında ettikleri hizmet nedeniyle yüksek bir statü elde etmişler, hem de disiplin ve düzen gibi ordu içinde üstün tutulan değerlerin kırsal kesime yayılabilmesinin kanalını oluşturmuşlardır (Hunter, 2002:368).

¹⁷ İngilizce’ye “Japanese spirit, Western learning” olarak çevrilmiştir.

Bir dizi modern uygulamalar ile kültürel değişikliklerin kırsaldaki öncüsü olan ve ülkenin diğer bölgelerine bu pratiklerin yayılmasını sağlayan ordu, bu süreç içerisinde, ideal erkeklige ait kurgunun yerleşmesinde de büyük rol oynamıştır (Frühstück, 2007:165).

Modern yöntemlerin, kurumların ve bireylerin yetiştirilmesi, her ne kadar Birinci Dünya Savaşı'na giden yolda, uluslararası arenada Japonya'nın bir devlet olarak tanınmasını sağlamış olsa da, savaş sonrası dönemde, hem Milletler Cemiyeti içerisinde, hem de uluslararası antlaşmalardaki konumu itibariyle, Japonya'yı tatmin etmeyecek şekilde bir yön izlemiştir. Batı ile müzakerelerin gereken kazanımı sağlamadığı ve Japonya'nın doğulu bir millet olarak dışlandığı algısı, geleneksel Japon değerlerinin daha fazla ön plana çıkartılmasına sebep olmuştur. Öyle ki, şiddetin çözüm olarak düşünülmesi ve asker erkeğin Japon toplumuna egemen olması da, emperyalizmin devlet politikası olarak benimsendiği bu dönemde gerçekleşmiştir.

Aslında, Meiji dönemi imparator Mutsuhito'nun yerine, Yoshihito'nun geçmesiyle 1912 yılında sona ermiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle büyüyen dış borç açığına tepkilerle birleşen toplumsal muhalefet, genel oy hakkı için mitingler düzenlemiştir. Meiji döneminin birikimleriyle artan sayıda öğrenci, üniversite profesörü ve gazeteciler gibi iktidara karşı eleştiri getirebilen kesimlerin toplumsal muhalefete önderlik ettiği bu dönem, elde edilen kazanımlar nedeniyle Taisho¹⁸ Demokrasisi diye adlandırılmıştır. Öyle ki, Taisho döneminin başlarından itibaren sivil siyasi parti katılımı, hiç olmadığı kadar ülke geneline, dolayısıyla siyasi hayata nüfuz etmiştir (Levent, 2018:27). Ancak, her ne kadar 1920'ler boyunca demokratik yönetim iş başında olsa da, parlamenter sistemin gelecek yıllarda baş gösterecek olan ekonomik ve siyasi baskılara karşı koyabilecek kadar ülkede henüz yerleşemediği, 1930'larda başlayan iç karışıklıklarla birlikte ortaya çıkmıştır.

Uluslararası arenada Japonya'nın hak ettiği muameleyi görmesinin yolunun ulusal gücün artırılmasında yattığına inanan ordunun iç siyasetteki eli giderek güçlenmiştir. Öyle ki, Taisho döneminin demokratik ortamının, var oluş amacı savunma ve saldırı olan, yani savaş hali teşekkül ettiği sürece güçlü olan orduda, haklarını koruma ihtiyacı doğurmuştur. Ülkenin dış siyasetteki askeri hareketliliği de eklenince, muhafazakâr cenahın nüfuzu da artmaya başlamıştır (Levent, 2018:27). Fikri zeminini Meiji dönemindeki modernleşme karşıtlığına dayandıran muhafazakâr grupların, bu dönemde Asya'yı odağına alan pozisyonları, artan Batı düşmanlığı ile birleşerek, ultra-milliyetçiliğin doğmasına yol açmıştır. Diğer bir deyişle, dönemin silahlanma yarışına ket vurabilmek için, İngiltere, Amerika ve Japonya arasında imzalanan antlaşmada, Japonya'nın haksızlığa uğradığına dair düşüncesi, ilerleyen dönemlerde ada yönetiminin ülkeyi daha saldırgan politikalar izleme yolunda tetiklemiştir. Keza, bu iki antlaşmanın hükmünü yitirmesinin akabinde, askeri bütçe ve silahlanmanın artırılması doğrultusunda daha yayılcı bir politika izlenmesi yönünde kararlar alınmıştır (Levent, 2018:52). Uluslararası arenada Batılı devletler karşısında küçük düşürüldüğüne dair inancın yanı sıra, 1928'den 1932'ye kadar ki dönemde de, Japon yöneticilerin ülke içerisinde baş etmek zorunda kaldıkları krizler doğmuştur. Büyük Buhran'la birlikte ekonomik çöküntü yaşayan ülkede, yükselen fiyatlar ve işsizlikle beraber toplumdaki huzursuzluk da artmıştır.

¹⁸ Taisho, imparator Yoshihito'nun tahtta kaldığı dönemin adıdır ve 1912 ile 1926 yılları arasında kapsamaktadır.

Darbe girişimleri, suikastlar ve sivil siyasete uyguladığı baskılar neticesinde, 1930'lu yılların başından itibaren giderek yönetimdeki gücünü artıran ordu, sivil siyasete hükmetmeye başlamış ve Japon siyaseti askeri ihtiyaçlar ve prensipler doğrultusunda yeniden şekillendirilmiştir. Yeniden toparlanarak, Avrupa'da giderek gücünü hissettirmeye başlayan Almanya'ya özenen Japon ordusu da, ülke içerisinde muhalif seslerin yükselmeyeceği totaliter bir sistem kurmayı hedeflemiştir. Tüm siyasi partilerin ilga edilerek, Japon siyaset dünyasının tek vücut olmasını öngören anti-demokrat siyasi sistemin oluşturulmasıyla, ordu ve donanmanın yapılması öngörülen harekâtlar sırasında demokrasi kaide ve müesseseleriyle meşgul olmamasını ve iktisadi kaynakların tek bir elde toplanması amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik kurulan Japon Milli Birlik Fırkası (Taisei Yokusankai) Ekim 1940'da resmîyet kazanarak, ülkede tek parti sistemini Asya Pasifik Savaşı'nın sonuna kadar devam ettirmiştir (Berger, 1977:193). Ülkenin tüm kaynaklarını saldırgan emelleri için seferber eden ordunun, daha fazla kaynak elde etme ve dışarıda gösterdiği saldırgan tutumun iç siyasette gücünü sağlamlaştırıcı etkisi nedeniyle, Çin'den sonra, Güneydoğu Asya ve Pasifik bölgesi de yayılcı politikasının hedefleri arasına girmiştir. Diğer bir deyişle, ordu için, Japon ulusal onurunun korunması ve içerideki sorunların çözümü için Asya'da Japon ilerlemesinin peşine düşmek, genellikle iç huzursuzluklara olumlu ve uygun bir çare olarak görülmüştür (Hunter, 2002:378). Bu dönemde ortaya atılan ve Japon emperyalizminin ulaştığı son noktayı ifade eden "Büyük Doğu Asya Refah Sahası" fikriyle, Batı emperyalizmine karşı, Japonya liderliğinde Asya'nın birleştirilmesi ve bölgenin kendi kendine yetecek şekilde refaha kavuşturulması amacına yönelik planlar yapılmaya başlanmıştır.

1894-95'te Çin'le, 1904-05'te de Sovyetlerle giriştiği mücadeleleri, Japon milli ordusunun ilk başarıları olarak değerlendirilebilse bile, emperyalist bir amaçla tüm toplumun savaşa kanalize edilmesi, Japonya'nın Çin ve komşusu olan adalarda başlattığı harekâtla gerçekleşmiş ve militarizm had safhaya ulaşmıştır. Bu süreç içerisinde, herhangi bir çatışma konusunu sonuca bağlamak için değil, bizzat daha çok toprak ele geçirmek için savaşmayı amaç edinen Japon ordusu, bu açıdan devlet yönetiminde en etkili mercii haline gelerek, siyasi karar alma mekanizmalarının önüne geçmiş ve adanın tüm kaynaklarını savaş için seferber etmiştir. Çin'de ilerlemesi devam eden Japon ordusunun, elde ettiği kazanımlar, iç siyasette ellerini daha da güçlendirmiştir. Ordunun bir parçası olmak, hem maddi hem de manevi açıdan toplumu harekete geçirecek türden bir işleve sahip olmuştur. Propaganda sürecinin bir parçası olarak, geleneksel değerlerin ön plana çıkartıldığı bu dönemde, savaş adeta kutsanmış ve askerlik imparator başta olmak üzere Japon ulusu için yerine getirilebilecek en değerli hizmet olarak nitelendirilmiştir.

Dönemin ideal erkeklik kurgusunun, dolayısıyla da örnek vatandaş modelinin kendilerinde vücut bulmasını isteyen her erkek için, tek seçeneğin orduda yer almak olmasının yanında, bu erkeklerden cesaret, güç ve kahramanlık gibi geleneksel savaşçı özelliklerini de göstermesi beklenmiştir. Bu dönem içerisinde Japonya'da erkekliğin en temel belirleyeni askerlik hizmetini yerine getirmek olmuştur. Bu süreçte kurulan erkeklik, şiddet üzerinden şekillenmiş ve militarizm, milliyetçilik, ırkçılık ve ataerkinin ortak ağlarıyla iç içe geçmiştir. Çoğunlukla ırkçılığa kayan tarafları olsa da, milliyetçilik dönem Japonya'sında hegemonik söylemin merkezinde yer almıştır.

Milli kimlik inşa sürecinin en önemli bileşenlerinden olan savaş, savaşa hazırlık ve propagandası ile ülkenin gücünün vücut bulmuş hali ve simgesi olan ordunun ve dolayısıyla da onu oluşturan askerlerin temsil ettiği erkeklik iç içe olmuştur. Muharebe alanlarında test edilen erkeklikleriyle askerler, devletleri için sadece kendilerinin bu yükü taşıyabileceklerine yönelik endoktrine edildikleri inançla hareket etmişlerdir. Erkeklik onuru ve görev bilinciyle, ana vatanlarına olan hizmetlerini ifa etmeye yönlendirilen asker erkekler sayesinde ancak yurdun ve içindekilerin himaye ve korunmasının gerçekleşebileceğinin altı çizilmiştir. Savaş, militarizm ve ulus kimliğinin kesişiminde yükselen Japon emperyalizmi de, dönemin asker erkek kurgusunu baskın model olarak ön plana çıkarmıştır.

İdeal erkeklik kurgusunu askerlik üzerinden kuran dönemin savaş propagandasında, üyesi olunan topluluğa mutlak bağlılığın ön plana çıkartılması, askerlerin kendilerini ulusal amaç olan zafere adanması ve ancak bu yolla, kendilerinden beklenen savaşmak, ölmek ve öldürmek eylemlerini gereği gibi yerine getirebileceklerine olan fikre dayanmıştır. Ulusa hizmet adına kendini adama, yani asker olma, bir anlamda kişiyi erkek kılan özerkliğe, haysiyete, beceriye ve eyleme gücüne kavuşturacak bir seviye olarak görülmüştür. Batı'ya karşı olan ekonomik güç ve uluslararası itibar savaşında, önceki dönemde maruz kaldığına inanılan ikincil statünün, ancak yayılmacı politikalarla büyüyerek aşabileceğine inanan Japonya'da, ordu, bu amaca ulaştıracak en temel araç olarak öne çıkmıştır. Japon milliyetçileri, ülkenin Batı'nın makul olmayan ve onur kırıcı taleplerine rıza göstermek zorunda bırakılmış olsa da, ahlaki ve ruhsal üstünlüğüyle kendisini yeniden ispat edebileceğine inanmışlardır (Starrs, 2011:48). Ülkenin kırılan onurunun tamir edilerek, tüm dünyaya Japonya'nın gücünü göstermeyi hedefleyen dönemin politika yapıcıları için, ordunun gösterdiği kahramanlıklarla ülke ve halkının hak ettiği saygınlığı kazanacağına inanç tam olmuştur. Japon ulusunun esasını oluşturan ve ona üstün niteliğini veren özelliklerin korunması fikriyle yayılmacılık haklı bir gerekçeyle birlikte toplumsala yayılmıştır. Özellikle Çin'e karşı elde ettiği askeri başarılar ve savaşa dair anlatılar, erkeklik söylemi etrafında şekillenen Japon üstünlüğü algısını güçlendirmiştir (Yamashita, 2011:53).

Ultra-milliyetçiler için, Japon ruhunun, onu alt etmeye çalışan modernleşmenin tüm etkilerine rağmen hala yaşadığını kanıtlamanın en temel yolu olarak, askerin samimiyetini, mistik bir güç olan imparatora tapınmayla birleştirerek, ancak seve seve ölüme gitmesiyle gösterebileceği savunulmuştur (Starrs, 2011:49). Japon askerlerinin manevi gücünü artırabilmek için, ulusa sadakatle yoğun duygusal bağlar kuran kahramanlık kurgusunda, karşı konulamaz bir şekilde vatanı sevmeye, elden gelen en büyük gayret ve fedakârlık ile hem beden hem de ruhen savaşın içinde olma gibi vurgular yer almıştır. İmparatorun sadık birer kulu olarak, muharebe alanında canını feda etme, dini motiflerle de güçlendirilmiştir.¹⁹

Dışarıdan gelen tehdide karşı koyabilme, olayların gidişatında aktif rol alabilme bu eyleme gücünü, ulus adına her bir askere bahşetmiştir. Şiddetle örülü bu güç, ancak ölmek ve öldürmek kararını alabilmekle ortaya çıkan bir erkekliği tanımlamıştır. Bu durumda erkeklik, temelde bir öldürme performansı olarak görülmüştür.

¹⁹ İntihar eylemlerine göndermeden önce, ordu, kamikaze pilotlarını düzenli aralıklarla Zen tapınaklarına meditasyon yapmaya göndermiştir (Daizen, 2004:101).

Batı karşısında yaşanan endişe, hatta korku hali, saldırgan bir milliyetçilik aracılığıyla kendisine bir savunma mekanizması kurarken, bu tavrın en önemli göstereni olan askeri şiddet de dönemin erkeklik normlarını belirlemiştir. Kişilerin kendilerini ispat edebilmeleri, güçlerini kanıtlayabilmelerine bağlanmıştır. Asker olup devlete hizmet etmek, kişilerin erkekliklerini test edip kanıtlama imkânı buldukları bir alan olarak, dönem boyunca en ciddi görevlerden biri olmuştur. Bu kanıtlama endişesinin milli endişeyle birleşip şiddetlendiği alan, toplumsal seferberlik duygusuyla tüm ulusun gücünü dünyaya göstermek olarak belirmiştir. Dönemin yükselen milliyetçi idealleriyle kurgulanmış olan erkeklikte, gücün ve iktidarın vurgulandığı militer erkek, Batı'nın değerlerinden etkilenmemiş, geleneksel Japon ruhunu yansıtan gerçek erkekler olarak inşa edilmiştir. 20. yüzyılın başlarından itibaren Japon kimliğinin üzerine inşa edildiği Nihonjinron²⁰ kurgusu oynadığı birleştirici rolle, ülkedeki sosyal düzenin devamını kolaylaştırmıştır (Yamashita, 2011:50).

Japon ruhu²¹ vurgusu üzerinde yükselen militer erkeklik de, imparatorluk ordusunun aşırılıklarına ve orantısız güç kullanımına katkıda bulunmuştur. Savaşı devam ettirebilmek için gerekli olan maddi kaynakların yetersizliğine bağlı olarak ortaya çıkan açığı kapatmak için, Japon ruhu söylemine sıklıkla başvuran imparatorluk ordusu, bu yolla asker erkeklik kurgusuna ağırlık vermiştir. Ordunun büyük bir aile olduğuna dair ruhani vurgu, ulusun oğulları olarak, mensubu oldukları ailenin bekası için kendi hayatlarından seve seve vazgeçmeye hazır olması yönünde askerlerin eğitilmelerini gerektirmiştir. Erkek kardeşlerin birbirleriyle kurdukları yakın ve samimi bağ kurgusu, ulusu tek amaç etrafında toplamak ve ülke için savaşmak sloganları altında birleşmiştir. Böylelikle, övgüler yağdırılan asker erkeklik dönemin ideal erkeklik modelini oluşturmuştur. Cephedeki askerlerin ve savaştaki kahramanların, eril özneler olarak kabulü, hem resmi söylemle hem de toplumda var olan toplumsal cinsiyet normlarına göre şekillenmiştir. Kadınların doğasının savaşmaya uygun olmadığını vurgusu, onlara verilen cephe gerisi işlerle birleşince, savaşın cinsiyetçi yönü kurulmuştur.

Toplumsal cinsiyete dair kurgular, sadece devletin savaşa ve orduya yönelik tutumlarını değil, tikel asker öznelerin aile ve ülkelere olan vazife bilincini de şekillendirmiştir. Kadınları düşmana karşı savunmasız tasvir eden resmi söylemle özellikle vurgulanan savaşın cinsiyetçi yönüyle, erkeklerin asker olarak cepheye yaptıkları fedakârlıkların önemi daha da artmıştır. Sivil erkeğin varlığını adeta yadsıyan şekilde eril kahramanlığa dair anlatılarla kurgulanan asker erkek, kendini adama ve zorluklara karşı dayanma gücüyle özdeşleştirilen muharebe etme yeteneği üzerinden özneliğini kurmuştur. Bu da, cephe görevinin eril mahiyetinin altını çizmiştir. Asker olmayı erkeğin vazifesi olarak gören bu düşünce, bu görevi yerine getir(e)meyen erkeği de küçümseyip ötekileştirmiştir.

²⁰ Japon istisnailiği fikri, Japonların homojen bir toplum oluşturduğu düşüncesine dayanır. Toplumdaki farklılıklar yok sayılarak, Japon ırkının homojen olduğu inancına dayanan, türdeşlik algısı üzerinden Japonları resmeden fikirdir (Befu, 2001).

²¹ “Yamato Damashii”, İngilizce’ye “the Japanese Spirit” olarak çevrilmiştir. Japon insanının karakteristik özellikleri ile kültürel değerleri anlatmak için kullanılmış olan bu terimle, Japon ulusunun üstünlüğü vurgulanmıştır.

Ordunun onay verdiği erkeklik, sadece kadınsı olmama üzerinden değil, aynı zamanda, sabıkalı, engeli olan ve/ya fiziksel özellikleri açısından öncelik verilen standartlara uymadığı düşünülen diğer erkeklikleri de istenmeyenler olarak ötekileştirerek de, tanımlamıştır (Frühstück, 2007:165). Bu açıdan, askere alınma, toplumda üstün görülen ve saygı gösterilen bir anlam taşımıştır.

Askerler, öznelliğini eril değerler ve dilin hâkim olduğu ordu birliği içerisinde kurmuştur. Askeri üniformanın tikel bedenlere etkisi kadar, erkeğin kendini savaşan bir milletin parçası olarak tanımlamasını sağlayan bir araç olarak işlemesi, orduyu birlik beraberlik duygusu ile ortak bir kültürü paylaşma hissini veren bir alan haline getirmiştir. Diğer taraftan da, savaş boyunca, askerler ordu pratik ve normlarının şekillenip yerleşmesinde rol oynamıştır. Savaşın, erkeğe yaraşır hizmetin simgesi haline geldiği bu ortamda, ordu da, ideal erkeklik kurgusunun vücut bulduğu yer olmuştur. Ordu bunu, sadece erkekleri silahlaltına alarak değil, aynı zamanda militer erilliğin net, sabit ve sürekli bir olgu olduğuna yönelik algının kurulması ve muhafazası için de ciddi çaba harcayarak gerçekleştirmiştir (Enloe, 2000:248). Cephenin zorluk ve tehlikelerini paylaşan askerlerin, birlikleri içerisinde diğer askerlerle yaşadığı arkadaşlık bağı da, eril pratik ve söylemin kurulmasında etkili olmuştur. Cephenin ölümle kalım arasındaki koşulları altında gerçekleşen erkek dayanışması, bu yönüyle elit bir duruş sergileyerek, cephe gerisindekileri bu açıdan hiyerarşide daha alt bir konuma yerleştirmiştir. Askeri hizmetin erillikle özdeşleştirildiği toplumsal cinsiyete ait fikirlerin sürekliliği, savunma görevini erillığe vermiş ve kadınları cephe gerisinde tutmuştur. Savaşın başlaması ve savaş ortamının getirdiği karmaşa, cinsiyetler arası farklılığa ilişkin kategorilerin inşasında etkili olmuştur. Milli savunma, seferberlik politikasında eril bir vazife olarak yer almış ve devletin resmi söyleminde de bu şekilde benimsenmiştir.

Devletin dışarıda iktidar arayışı, toplumsal alanda erkek egemen söylemin giderek daha da derinlere işlemesine sebep olmuştur. Milliyetçiliğin ırkçılığa evrildiği ve homofobiyle iç içe geçtiği bu erkeklik söyleminde, ulusun gücü toplumu oluşturan erkeklerin gücü, şiddete yetkin olması vb. niteliklerle bir tutulmuştur. Adanın geçirdiği uzun süreli izolasyon sürecinin, dışarıdan gelen etkilerle zorla sona erdirilmiş olması, yer yurt edinmekle, devlete sadakatin eş zamanlı ilerlemesini sağlamıştır. Meiji Japonya'sında beden sağlığını ulusun gücüyle eş tutan düşünce, eril Japon erkeğinin askerlikle inşa edilebileceği fikrini desteklemiş ve ordu ideal erilliğin standart ve normlarının temsilini bulduğu alan olarak, Japon ulusal varlığının belkemiğini oluşturmuştur (Low, 2003:83).

Ev ve aileye sahip ve hakim olma, vatan topraklarını koruma ve kollama göreviyle birbirini tamamlamıştır. Toplumun en küçük birimi aileden, devletin en üst kademesine kadar, erkeğin muhafaza etme ve iktidara sahip olma gereği vurgulanmıştır. Emperyal erkeğin kurgulanışı ile imparatorada sembolleşen erkek kimliği, imparatorun bedeni, ulusal gövde ve tikel askerin vücudu arasındaki girift bağlar, eril bir düzeni oluşturmuştur (Gainty, 2015:183).

Ataerkil düzen içinde erkekliğin kuruluş sürecinde askerlik hizmetinin etkileri oldukça önemli olmuştur. Erkeklik miti ile şiddet ve iktidar ilişkileri arasında, inşa edilen erkek kimliği, bu dönemde, devletin emperyalist politikalarıyla iç içe geçmiş bir biçimde ilerlemiştir. Erkekliğin şekillenmesinde birincil rol oynayan kurum olarak orduyu ön plana çıkarma, devletin hem söylemsel hem de pratik çabalarını bu yöne sevk etmesini doğurmuştur (Frühstück, 2007:163). Askere alınma ve orduda hizmet etme, kısaca askerlik deneyimleri, erkek kimliğinin oluşumu ve iktidar ilişkilerinin üretilmesindeki rolü açısından, önemli bir yere sahip olmuştur. Ordunun gücüyle simgeleşen erkek figürü, savaşan, koruyan ve zorluklara göğüs geren kişi olmuştur. Erkek egemenliği altında bu dönemde, kadınlar tali işlerde yer alabilmişlerdir. En büyük gayenin, ulus-devletin bekası ve güçlenmesi olduğu bu dönemde, hem kadınlardan hem de erkeklerden devletin kendilerine biçtikleri yükümlülükleri yerine getirmesi beklenmiştir. Bu açıdan, savaş hazırlıklarında cephe gerisinde destekte bulunan kadınların, diğer temel görevi ise, millete yeni evlatlar yetiştirmek olmuştur. Ailenin, yeni nesillerin üretilmesi ve yetiştirilmesi açısından yeri tartışmasız çok önemli bir hale gelmiştir. Bu dönemde, homoseksüel ilişkilerin üzerine, ailenin kutsallığı söylemi çekilmiştir. Japonya yönetimi savaşı sürdürürken, erkekleri özellikle muharebe alanında, kadınları ise sadece sivil yaşam ve ailede konumlandırarak, cinsiyetçi karşıtlığı pekiştirmiştir (Frühstück, 2007:163).

5. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ JAPON MUCİZESİ VE “SALARYMAN” ERKEKLİĞİ

Kapsamı ve etkisi düşünüldüğünde, Japonya'nın maruz kaldığı en ciddi yabancı nüfuzu, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika liderliğindeki işgal kuvvetlerinin adaya yerleşmesiyle yaşanmıştır. Mağlup olması bir kenara, atom bombalarıyla had safhaya ulaşan maddi kayıpları, Japonya'yı bitirmenin eşiğine getirmiştir. Akabinde gerçekleşen işgalle manevi olarak da tükenen ülkede, esas değişim tüm bu yıkımlarla gerçekleşmiştir. Anayasasından dış politikasına, ekonomik yapısından eğitim sistemine devletin tüm kurumlarında gerçekleştirilen dramatik değişimin toplumsal alana yansması da bir o kadar sarsıcı olmuştur. Diktatörlükten liberal demokratik bir yapıya dönüştürme amacıyla, toplumsal hafıza adeta silinmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, geleneklerinden bağı mümkün olduğunca kopartılmaya çalışılan ülkede, en önemli meseleyi, Japon militarizmini bitirmek oluşturmuştur. Toplumunu bir arada tutan en güçlü bağ olarak imparatorluk kurumuna dokunulmamış olsa da, imparatorun tüm yetkileri elinden alınmış ve kurum sembolik bir yapıya bürünmüştür. Temellerini aldığı kast sistemiyle birlikte toplumda hâkim olan tüm hiyerarşik güç ilişkilerini alt üst etmeyi hedefleyen bu süreçle, askerlikle özdeşleşen eril şiddetin sona erdirilmesi yolunda adımlar atılmıştır. Bu çerçevede, toplumun tüm bireylerinin eşit olduğu hükmü kapsamında, feodal bağların ortadan kaldırılmasına, aynı zamanda da erkek tahakkümü altındaki kadınların da, erkeklerle eşit haklara kavuşturulması sağlanmıştır.

Bu durum, Japon toplumunda topyekûn bir değişim meydana getirirken, sonrasında ülkenin atacağı adımların da yolunu çizmiştir. Soğuk Savaş'ın belirmeye başladığı bu süreçte, ülkenin hemen yanı başında, Kore'de patlak veren çatışmalar, Japonya'nın işgal süresini kısaltmış, ülkenin bağımsız bir devlet olarak uluslararası arenada kabul edilmesinin yolunu açmıştır.

Adada bulunmanın ülke ekonomisine verdiği yük bir tarafa, bölgede komünist tehdide karşı kendi ayakları üzerinde durabilen bir Japonya'nın kurulmasının gerekliliği, Amerika'yı, işgalin başında amaçladığı kimi durumlardan taviz vererek, bazen tamamıyla tersi adım atarak, Soğuk Savaş ortamına uygun değişikliklere gitmeye zorlamıştır. Japon siyaseti açısından eşit ülke statüsüne çıkmak elbette ki, çok önemli bir gelişme olmuştur. Bu durumu destekler nitelikte, Kore Savaşı sırasında artmaya başlayan ihracatıyla ekonomisinin de düzelmeye başlaması, Japonya'yı tekrar bir dünya gücü haline getirecek aşamalar olarak tarihe geçmiştir. Militarizmin sebep olduğu yıkımdan ders çıkaran Japonya için, barışçıl siyaset gütmeye ve komşularla iyi ilişkiler geliştirme en öncelikli konu olmuştur. Ülke, gücünü ekonomi ve teknoloji alanlarında kaydettiği ilerleme ve sanayide attığı atılımlarla duyuracak şekilde tüm kaynaklarını bu yolda seferber etmesini sağlayacak barışçıl bir siyaset izlemiştir. Savaş sonrası anayasası ile ülkenin askeri harcamalarına getirilen kısıtlamalar kadar, Japonya'nın Soğuk Savaş küresel düzenindeki konumu da, ülkenin savunmasının ABD tarafından üstlenilmesine; bu durum da, kaynakların ekonomik toparlanma ve büyüme için kullanılmasına imkân tanımış ve ülkenin en öncelikli devlet politikası olan kalkınmayı kolaylaştırmıştır (Dower, 1993:17).

Öte taraftan, barışçıl bir Japonya inşa etmenin yolu, erkeklerin kontrolünü sağlamaktan ve yeni bir erkeklik modeli sunmaktan geçmiştir. Bu durum, Amerika'nın bölgede izlediği politikayla uyumlu bir şekilde yerine getirilmeye çalışılmıştır. Bir taraftan, işgalin getirdiği maliyetler ve bu durumun içeride yol açtığı huzursuzluk; diğer taraftan da, Soğuk Savaş'ın kendini göstermeye başlaması nedeniyle, Amerika için kendi ayakları üzerinde durabilen bir Japonya'nın bir an önce hayata geçirilmesi gerekmiştir. Japonya'nın kaynaklarını her bakımdan artırabilme sorununun içine beşeri sermayenin de artırılması dâhil olmuştur. Erkeklerin toplumsal hayata dâhil olmalarının yolu, onları ekonomik alana yönlendirmek aracılığıyla olmuştur. Bu çerçevede sınırlı sayıda olan iş imkânlarının erkeklere tahsis edilmesi ve bu yolla, kadınlar aleyhine bir el değiştirme gerçekleşmiştir. Savaşta yaşanan insan kaybının nüfusa yatırım yapmayı gerektirmesi de, bu durumla perçinlenmiş ve savaş öncesi dönemdeki cinsiyetler arası geleneksel iş bölümüne geri dönmüştür. Her ne kadar, yeni anayasa ile, kadınlara erkeklerle birlikte eşit hak ve özgürlükler tanınmış olsa da, uygulamada dönemin içinde bulunduğu şartlar ön plana alınarak, kadınlara yine geleneksel ev hanımlığı ve annelik rolü uygun görülmüştür.

Savaş sonrası, kendilerine kimlik kazandırmış olan, askerlikten el çektirilen ve yeni koşullar altında toplumdaki konumu netlik kazanmamış olan erkeklerin, kamusal alana iştiraki ve barışçıl ortama uyumu ancak onları denetlenebilir alanlara kanalize etmekle çözüme kavuşturulabilmiştir. Kadın istihdamının yerini alan erkekler, bu yolla, kolektif benliğin tekrar parçası haline getirilmiş ve aidiyet duyguları yeni sistemde devletin refahı ve kalkınmasına barışçıl yollarla hizmet etme mantığı üzerine kurulmuştur. Bundan sonra, savaş meydanlarında değil, uluslararası sistemin ön gördüğü şekilde ekonomide elde ettiği kazançlarla devletine hizmet edecek olan, birer sivil “askere” dönüşmüşlerdir. Yeni siyasi sistemle en temel bağları imparatorluk kurumunun muhafazası olmuştusa da, devlete itaat etme ve toplumsal faydaya katkı sağlama saikleriyle, erkeklerin milli inançları kontrol altına alınmıştır.

Rejime karşı durmak yerine, yeni rejimin sunduğu imkânlardan yararlanarak tekrar toplumda kendilerine yer edinebilen, yani tekrar erkek olabilen eski askerler, bu sistemin devamlılığı için uğraşmış ve onu ilerletmek için gerektiğinde canları pahasına çalışmıştır.

Kadınlar için ise ulusa hizmet etmenin yolu, devlete yeni bireyler kazandırmak ve erkekleri sadece ekonomik katılımlarına odaklanacak şekilde başkaca tüm işleri organize edip yerine getirmek olarak belirlenmiştir. Cinsiyete dayalı iş bölümü üzerinde yükselen bu dönemin aile yapısında, erkekler tüm günlük ihtiyaçlarının karşılanması ve duygusal açıdan desteklenmeleri bakımından eşlerine bağımlılık duyarken, kadınlar da kocalarına finansal olarak dayandıkları için, maddi olarak bağımlı olmuştur (Vogel, 1986:277). Eşler arasındaki bu karşılıklı bağımlılık da, orta sınıf çekirdek ailenin muhafazasında kilit rolü oynamıştır (Hidaka, 2010:101). Evi çekip çevirme görevi üzerine kurulu olan ev hanımlığı, çalışma ve para kazanma sorumluluğu verilmiş olan evin reisliğinden²² keskin sınırlarla ayrılmıştır. Böylece, kadınlara sağlanan haklar çoğunlukla kâğıt üzerinde kalmış ve aileyi geçindirme görevi verilen erkekler bu yolla savaş sonrası erkeklik vasıflarının kurucu ögesinin, kadınların erkeklere bağımlılığı ve erkeğin evin reisi olma hakkına hayiz olduğu temelleri üzerine kurulmuştur.

Dönemin idealize edilen çekirdek aile modeli, sırasıyla evin geçimini sağlayan ve doğasına uyumlu şekilde ev hanımlığı rolünü benimseyen, erkek-kadın profilleri üzerine kurulmuştur (Gidoni, 2012:84). Erkeklere güçlerini tasnif edecekleri bir alan olarak, aile yaşantısı ve hane halkı üzerinde söz söyleme ve eyleme geçme hakkı tanınmıştır. Bu yolla, erkeğin eyleyici gücü kontrol altında tutulmuş, erkeklere de kimlik ve aidiyet kazandırılmıştır. Diğer bir deyişle, dönemin toplumsal ideali olan orta-sınıf aile, heteroseksüel evlilik, üreme ve cinsiyetler arası iş bölümüne işaret edecek şekilde kadınlık ve erkekliğe dair milli arketipleri oluşturan salaryman ve ev hanımı eşi tarafından kurulmuştur (Salazar, 2017:527-8). Soğuk Savaş dönemi Japonya’ında toplumsal düzen, çekirdek aile modeli üzerinden şekillendirilmiştir.

²² Japonca’daki karşılığı “daikokubashira” terimidir. Yapıyı bir arada tutan, kalın ve ahşaptan yapılan direği anlatmak için kullanılan “daikokubashira” terimi, aile reisini ifade etmek için de kullanılmaktadır. Evin geçimini sağlayan kişiyi anlatmak için başvurulan bu terimle, temelde erkeğe işaret edilmektedir. Diğer bir deyişle, aileyi bir arada tutan kişi olarak vasıflandırılan babaya verilen evin direği olma sıfatıdır.

Kentlerde yoğunlaşmaya başlayan nüfusla birlikte kalkınmanın ilk emarelerini gösteren üretim sektörünün önemli yer edindiği, 1950'lerden itibaren yaşanan sosyo-ekonomik ve demografik değişimlerle birlikte ilerleyen süreçte, çekirdek aile modeli de yaygınlaşmıştır. Endüstriyel üretimin yakaladığı ivmeyle birlikte kent nüfusunun ve paralelinde arsa ve kira bedellerinin artması, ev ile iş yeri arasındaki mesafelerin uzaması sonucunu doğurmuştur. Erkek emeği üzerinde yükselen istihdam yapısının, ülke kalkınması için telkin edilen azami fedakârlık ve görev bilinci fikirleriyle desteklenmesi, evi ve işi birbirinden ayırmıştır. Ekonomideki hızlı yükseliş, ülke refahını artırmasının yanında, yaşam koşullarının da iyileşmesini sağlamıştır. Eşinin ve çocuklarının geçimliliğini sağlayabilen, geliri iyi ve güvencede olan erkeğin reislik ettiği orta sınıf çekirdek aile, dönemin standart aile yapısını oluşturmuştur. Ev hanımlığı rolleriyle, erkeklerin iş yaşamında elde ettikleri başarıya destek vermeleri beklendiğinden, kadınlar temelde aile ve ev içi işlere odaklanmış ve bu nedenle kariyer hedefleri de dâhil, diğer uğraş alanlarından uzak tutulmuşlardır (Charlebois, 166).

Bu dönem içerisinde elde edilen ekonomik ilerleme ve beraberinde yeni bir orta sınıfın gelişimi, ülkenin gücünü yeniden toparlayarak, toplumun gönenç kazanacağı günlerin bir an önce gelmesi için başlatılan topyekûn seferberliğinin sonucunda meydana gelmiştir. Bu bağlamda, aydınlık bir gelecek²³ ve yeni mutlu bir hayat söyleminin merkezinde, salaryman ve ailesi yer almıştır. Salaryman olabilen kişiler, bu dönemde, ülkenin geri kalanı için parlayan yeni bir hayatın sembolü olmuşlardır (Vogel, 1991:71). Bu yeni hayat, modern bir evi ve orta-sınıf bir yaşam standardını olduğu kadar, cinsiyetçi bir iş bölümü etrafında örgütlenen çekirdek aileyi de içerecek anlamlar taşımıştır (Partner, 1999:137). Aydınlık bir gelecek tahayyülünün dayandığı orta sınıfa mensubiyet düşüncesi, bu dönem boyunca Japon toplumunda giderek yaygınlık kazanmıştır. Orta sınıf değerlerinin popülaritesini artırması, getirdiği maddi imkânlar kadar, toplumsal alanda sağladığı sosyal statüyle de ilişkili olmuştur (Gordon, 2002:116). Savaş sonrası hızlı ekonomik büyümeyle birlikte doğan bu orta sınıf, aynı zamanda çekirdek ailenin de standart bir model olarak yaygınlık kazanması süreciyle de iç içe geçmiştir.²⁴ Toplumun en küçük birimi olarak ailenin kabulü ile bu kurumun erkek birey üzerinden tanımlanması ve beraberinde getirilen ekonomik düzenlemelerin de yine erkek üzerinden kurgulanması da, modern Japon siyasi sisteminin öngördüğü arketipik vatandaş tahayyülünün, beyaz yakalı ve heteroseksüel, aynı zamanda da sağlıklı, güçlü ve üreyebilen erkek olduğunu ortaya koymaktadır (Mackie, 2002:203).

Ataerkil düzene bağlı, muhafazakâr düşüncelerin savaş sonrası dönemde, iş ortamına girişi, asker olarak vatanına hizmet etmiş olan Japon erkeklerinin ülkenin yeniden güçlenmesi için topyekûn bir kalkınma seferberliğine kendilerini adanmalarıyla gerçekleşmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda alınan ağır darbenin etkilerine karşı mücadele ile yaşanan tüm zorlukların üstesinden gelme zorunluluğu, ekonomiyi kaldırmak, vatani tekrar inşa edip, ulusu ayağa kaldırmak için, toplumsal faydayı en ulvi amaç olarak ön plana çıkarmıştır.

²³ İngilizce'ye "bright life" olarak çevrilen "akarui seikatsu", Japonya'nın geleceğini simgeleyen bir sembol ve yerine getirilmesi gereken bir söz olarak, dönem boyunca ülkenin sosyo-kültürel hayatında etkili olmuş bir fikirdir. Özellikle 1960'ların sonlarına kadar yönetim tarafından da güçlü bir şekilde desteklenmiş olan bu düşünceye göre, belirli bir yaşam standardına sahip olma, refahı ve mutluluğu sağlamanın yolu olarak görülürken; bu standardın ölçüsü de, orta sınıfa aidiyetle belirlenmiştir (Cwierka, 2006: 159).

²⁴ Ev-iş yeri ayrımı ile erkek-kadın rolleri ve kurguları hakkında daha fazla bilgi için bakınız: Allison, 1996.

Bu çerçevede, toplumun tüm bireyleri üzerlerine düşen görevleri canla başla yerine getirmekle sorumlu tutulmuştur. Savaş sonrası dönemde, toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü ekseninde inşa edilen yeni toplumsal hayatta, savaş boyunca verilen beşeri kayıpları telafi edebilmek adına, kadınlara yeni nesilleri yetiştirme görevi verilmiştir. Erkekleri de, ailenin geçimini sağlama göreviyle eş tutan bu düzende, hem kadınlar hem de erkekler Japon devletinin tekrar ayağa kalkması için kendilerine verilen vazifeyi yerine getirmekle sorumlu tutulmuşlar ve bunda da başarılı olmuşlardır. Savaştan ağır kayıplar vererek çıkan ülkenin, çok kısa sürede yüksek refaha ulaşmasında büyük pay, çalışan emeğine ve ideal erkeklik tasvirinin dayandığı salaryman imgesine verilmiştir (Dasgupta, 2013:27).

Tarihe Japon mucizesi diye geçen bu başarı, Japonya'nın uluslararası arenada tekrar saygın ve güçlü bir devlet haline gelmesini sağlasa da, bu başarı ardında hem tikel düzeyde bireylerin yaşamında hem de toplumsal olarak çeşitli konularda kimi dezavantajlı durumlara sebep olmuştur. Aynı durum, Japon geleneksel değerlerinin de muhafazasını, yaşanan toplumsal dönüşümlerle hem eş zamanlı hem de onunla çatışma halinde bir toplumsal yapının şekillenmesine yön vermiştir. Bir önceki dönemde Japon ulusunun birer askeri olarak cephede yer alan erkekler, savaş sonrası dönemde, devletin kalkınması için canla başla kendilerini iş hayatına adanmışlardır.²⁵ Beşeri ve ekonomik kalkınmanın gereği olarak, cinsiyet temelli iş bölümünün öngörülmesi, iş yaşamında erkek egemen bir yapının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Eve ekmek getiren erkek modeli, kadınlık ve erkekliğe dair kültürel kodlar kadar, devletin kurumları ve Japon şirket yapısı aracılığıyla işleyen sosyal ve ekonomik süreçlerle de desteklenmiş ve yeniden üretilmiştir (Gidoni, 2012:84).

1960 ve 70'ler boyunca, ülkenin başardığı ekonomik büyüme döneminde, salaryman statüsünü elde etme isteği, ömür boyu iş garantisine dayanan istihdam politikasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Lebra, 1993:31). Ortalama ve güvence altında bir gelir elde etme, dönem boyunca belirli standartlarda hayat kalitesine erişmeyi de sağladığından, salaryman statüsü, toplumda büyük itibar görmüştür. İyi eğitim görüp, büyük şirketlerde işe başlayabilme şansını yakalamak, oldukça özveri gerektiren bir mesele olarak dönem erkeklerinin önünde ulaşılmaması arzulanan bir ideal olarak yer almıştır. Üniversite mezunu, beyaz yakalı ve iyi maaş alan şirket çalışanlarını ifade etmek için kullanılan "salaryman" de, savaş sonrası dönemde Japonya'daki ideal erkeklik modelini anlatmak için kullanılmıştır. Eğitime verilen önemin Japon kültüründe oynadığı rol²⁶, şirket hayatına da yansımış ve yükseköğrenim görme, ömür boyu işe ve dolayısıyla sağladığı statüye erişmenin şartı olarak görülmüştür (Kawasaki, 1994:195). Bağlı olduğu şirkete duyduğu mutlak sadakatle şekillenen kendini adayarak çalışma, bu erkekleri, çoğu zaman haftada altmış saate varan, uzun mesailerle birlikte anılır hale getirmiştir (Shibata, 2007:3).

²⁵ Bu dönemde uygulanan Japon istihdam politikasıyla, İkinci Dünya Savaşı'ndaki militer örgütlenmenin değerleri arasında benzerlikler bulunduğunu belirten bir eser için bakınız: Ueno, 1995.

²⁶ Japonya'da kişilerin sosyo-ekonomik konumlarını belirlemede alınan eğitimin son derece önemli bir rol oynaması, iyi üniversitelere kabul almak için çok güçlü bir rekabet ortamını doğurmuştur ve bu durum "sınav cehennemi" ya da "savaşı" olarak bilinmektedir (Takeuchi, 1997).

İş yerinde geçirdiği zamanla bir tutulan çalışan verimliliği²⁷ nedeniyle, ailelerine yeterince vakit ayıramayan bu erkeklerin, iş hayatındaki başarılı profillerini korumalarına en büyük desteği ev içi işler ve çocuk yetiştirmeyle ilgili tüm meseleleri halleden kadınlar vermiştir. Koca ve/ya baba olarak ailelerinden ziyade, çalışan olarak şirketlerin üyesi olarak anılmış olan bu erkekler, “kurumsal savaşçı” olarak nitelendirilmişlerdir (Gordon, 2003:115). Aileyi öncülleyen, kuruma hizmet etme anlayışıyla, bu erkekler işkolik olarak da tanımlanmışlardır (Palumbo ve Herbig, 1994:55). Çalışma hayatını, ailevi yaşantılarının önünde gören bu erkekler için, mesai saatleri içerisinde canla başla çalışmanın yanında, çalışma sonrası akşamları iş arkadaşlarıyla beraber içki içmeye gitme, şirkete olan bağlılığın bir uzantısı olarak görülmüştür.

Bir çeşit sosyalleşme pratiği olan bu durumdan dolayı, her ne kadar, erkekler eve ancak çok geç saatlerde gidebilmişlerse de, kurumsal kültürün bir parçası olan bu pratik, erkeklerin kariyer planlamaları için önemli bir yere sahip olmuştur. Ayrıca, erkeğin evdeki yokluğu, eve ekmek getiren ve ailenin koruyucusu rolleriyle kurgulanmış olan salaryman erkekliğine katkı sağlayan bir faktör olmuştur (Ishii-Kuntz, 2003:207). Kısaca, babanın yokluğu, evdeki otoriter pozisyonunu kurmasını ve devam ettirmesini sağlamıştır (Wagatsuma, 1977:187).

Diğer bir deyişle, kesin sınırlarla ayrılan cinsiyetçi iş bölümü sayesinde, iş hayatındaki erkek egemen yapının giderek güçlenmesi el ele ilerlemiştir. Savaş sonrası ülkenin içinde bulunduğu koşulların bir an önce toparlanmadan başkaca çare bırakmaması ile birleşen geleneksel vazife bilinci, kısa sürede ekonomik olarak kalkınmayı mümkün kılmıştır. Bu kalkınmada rol oynayan faktörlerden birini de, ömür boyu iş garantisi oluşturmuştur. Japon sanayileşmesinin ayrılmaz bir parçası olan ömür boyu iş garantisi, şirketler arasındaki uyumu artırdığı gibi, bir taraftan da, güvenli bir liman olarak üyelerine koruma da sağlamıştır (Borovoy, 2008:552). Tecrübeli çalışanlardan oluşan sabit bir iş gücünün varlığı, Japon ekonomisine büyük yarar sağlamıştır (Sullivan ve Peterson, 1991:79). 1980'lere kadar, Japon ekonomisini, yakaladığı seviyeye getiren en temel etkenlerden biri olan ömür boyu iş garantisi ile birlikte kendilerini feda edercesine çalışan erkekler için, ekonomideki bu başarıyı elde etmelerinde, toplumsal hayatı örgütlemeye önemli bir yeri olan geleneksel Konfüçyüsçü değerlerin-sadakat, disiplin ve dürüstlük- oynadığı rol büyük olmuştur (Long, 2005:382). Diğer bir deyişle, toplumun menfaati için gerekli her türlü çaba ve itaati öğütleyen ahlak anlayışıyla şekillenmiş olan Japon kültüründe yetişmiş kişilerin emekleri sayesinde Japon mucizesi gerçekleşmiştir.

²⁷ Japonya'da çalışanın işyerindeki fiziksel mevcudiyeti, o kişinin üretkenliğiyle eş tutulurken; ofiste geçirdiği zaman da, çoğunlukla işletmeye olan itaatin sembolik bir ifadesi olarak kabul edilmektedir (Palumbo ve Herbig, 1994: 57).

SONUÇ

19. yüzyılın son çeyreğinde başlatılan sanayileşme hamlesi öncesi, Japonya, ekonomisi temel olarak tarıma dayalı bir ülke olarak varlığını sürdürmüştür. Yüz ölçümünün yanında, coğrafi özelliklerinin de ekilebilir alan üzerinde kısıtlayıcı bir rol oynaması, ülke topraklarının sadece beşte birlik kısmını tarıma elverişli kılmıştır. Temel geçim kaynağı olarak tarım, yeterli büyüklükte işlenebilir toprağın sınırlı olması nedeniyle çok daha önemli bir yere sahip olmuştur. Bu coğrafi koşullarla bağlı olan ekonomik gelişme sürecinin de doğurduğu toplumsal çatışma ortamı yaşanan büyük mücadelelerle birlikte savaşçı sınıfın da oluşmasına zemin hazırlamıştır. Topraklar üzerindeki kontrolü sağlamak ve ada üzerinde kurdukları denetimi sağlamlaştıracak yönetim sistemlerini kurmak ve kurallarını yerleştirmek için samurayların verdikleri mücadele, hem yönetilenlerle yönetenler, hem de yönetici elitler arasındaki güç ilişkilerini şekillendirmekte oldukça etkili olmuştur. Aldıkları eğitim ve içinde buldukları sosyal statü itibarıyla, savaş tekniklerinde ehil ve kılıç taşıma imtiyazını elinde bulunduran samuraylar, şiddet kullanma tekeline sahip tek sınıf olarak; sadece toplumsal gruplar arasındaki ayırım ve bunlar arasındaki hiyerarşik örgütlenmede değil, aynı zamanda, askeri elite imparatorluk kurumu arasındaki mücadele ve dayanışma pratiklerine de yön veren bir güce sahip olmuştur. Japon tarihinde oynadığı çok çeşitli roller ve ciddi ölçüde sahip olduğu güç, samurayların sınıfsal örgütlenmesi, bu sınıfın değer ve pratiklerinin hem toplum üzerinde hem de yönetim alanında derin etkiler bırakmasına sebep olmuştur.

Samuray kültürü ve savaşçıların temsil ettiği erkeklik modeli de, cesaret, itaat, bağlılık gibi öne çıkan değerleriyle birlikte, sadece feodal dönem Japonya'sını şekillendirmekle kalmamış, sonraki dönemleri de etkileyecek izler bırakmıştır.

Meiji Restorasyonu'yla imparatorluk kurumunun askeri yönetime üstün gelmesi beraberinde savaşçı sınıfın da ilgasını getirmiştir. Pek çok açıdan pragmatik bir şekilde, pratik ihtiyaçları karşılamak için adapte edilen modern uygulamaların başlatıldığı Meiji döneminde, Batılılaşmanın hızlı bir şekilde yayılmasında etkili olan entelektüel, sosyal ve kültürel faktörler rol oynamıştır. Meiji devlet adamlarınca, Batılılaşma dışarıdan gelen tehlikelere karşı aday ve ada insanını savunma için elzem ve dolayısıyla içinden geçilmesi gereken bir süreç olarak değerlendirilmiştir. Batılı devletlerin teknik ve iş yapış tarzlarının örnek alınarak ancak, Japon devletini güçlendirmenin gerçekleşebileceğine inanan dönemin önde gelen isimleri için bu açıdan modernleşme milletin devamlılığını sağlama adına takip edilebilecek yegâne yol olarak düşünülmüştür. Modern devletle denetim ve kontrol altına alınan toplumda, devletin ve yürürlüğe koyduğu hukuki çerçevenin, sınırlarını çizdiği şekilde beliren toplumsal cinsiyet kalıpları da, belirginlik kazanmıştır. Devletin ve milletin bekası için çalışmak, herkesin üzerine düşen görevi hakkıyla yerine getirmesine bağlanmıştır. Bu çerçevede, ataerkil yapının muhafaza edilmeye devam ettiği bu dönemde, erkekler arasında bir statü eşitlemesi yoluna gidilmiş olsa da, kadın-erkek arasındaki hiyerarşik yapıya dokunulmamıştır. Yönetici kadro ile şiddet tekeline eline alan ordunun erkeklerden oluşması, ataerkil yapılaşmanın devlette varlık bulmasına ve bundan sonra atılacak adımlar ve alınacak kararlarda, erkek egemen söylem ve pratiklerin tüm toplumu etkisi altına alacak şekilde yerleşmesine yol açmıştır.

Toplumda kadın ve erkeğe ayrılan işler ve roller üzerinden, toplumu bir arada tutan bağları inşa eden ulus-devletleşme sürecinde, dönem erkeklerine pay biçilen donanımlı ve güçlü olma, toplumun ve ulusun refahı için çalışma, dıştan gelebilecek tehlikelere karşı erkekçe göğüs gerebilecek nitelikte eğitim alma vb. atıflarla erkeklik tanımlaması yapılmıştır. Modern devletin kurucu aktör olarak erkeği esas almasının yanında, ulusal mevcudiyetin devamlılığı için kadın ve erkeğe biçilen ayrı ayrı roller ve paylaştırılan iş bölümü de, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde erkekleri kadınların üzerine yerleştirmiştir. Bu açıdan her ne kadar tüm toplumsal alana etkileri bulunmuş olsa da, modernleşme sürecinde değişimin esas muhatabı erkekler olmuştur.

Farklı erkek grupları üzerinde farklı şekillerde meydana gelen değişim, feodal dönemdekinden ayrı erkeklik algı ve kurgularının doğup yerleşmesine yol açmıştır. Merkezileşme ve adada birliğin sağlanması yoluyla, en önemli iki hedefi olan ülkenin askeri ve ekonomik gücünü artırma niyetindeki Meiji yönetimi, bu amacına ulaşmaya çalışırken, üstlendiği çeşitli rollerle ulusal refah için çalışan ve yeni bir erkek kimliğini de inşa etmiştir. Modern devlet inşası sürecinde, zorunlu askerlik hizmeti ve merkezi zorunlu eğitim yoluyla, yerel farklılıkların ortaya çıkardığı erkeklikler, modern erkek rolü altında tek tipleştirilmeye çalışılmıştır. Bu süreç, Batı'nın araçlarıyla oyuna katılma zorunluluğu, entelektüel birikim açısından dönemin insanını Batılı tarzlara yöneltirken, yeni bir erkeklik modelini de ön plana çıkarmıştır. Özellikle iyi eğitilmiş, Batı tarzında giyinen ve yabancı dil bilen bürokratlar, bu dönemde modern erkekliğin temsilcisi olmuşlardır.

Modern toplumun inşası, çelişkilerle dolu iç içe geçmiş süreçleri barındırmış olduğundan, modernleşme sürecinde bilinçli ve/ya öngörülemez şekilde meydana gelen değişiklikler, toplumdaki hiyerarşik yapıları da etkilemiştir. Meiji döneminde uygulamaya geçirilen değişiklikler, toplumda modernleşmeyle birlikte milli olanın yok olduğu algısını da yerleştirmiştir. Batı'ya karşı durabilecek gücün tarihten ve gelenekten bulup, yeniden canlandırarak elde edilebileceğini iddia eden bu muhafazakâr görüşte, adanın ve sahiplerinin korunması amacı en temel nokta olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde Çin ve Rusya'ya karşı elde edilen zaferler, orduyu ön plana çıkartırken; muhafazakârların Japon siyasetinde güçlenmesi Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşmiştir. Uluslararası antlaşmalarla, Batı'ya karşı küçük düşürüldüğünü ve güçsüz bırakıldığını düşünen sağ kanat için, Japonya'nın hak ettiği statüye ulaşabilmesinin yolu, emperyalist yarışa katılmak olarak düşünülmüştür. Bu çerçevede, milliyetçilikle harmanlanmış bir biçimde, dıştan gelen tehditlere karşı durabilme ve ana vatanı koruma hedefiyle şekillenerek, pasif bir erkek profili yerine aktif bir erkeklik vurgusu ön plana çıkartılmıştır. Ordunun kıtada giriştiği hamleler ve elde ettiği ilerleme, sivil siyaseti yok sayarak komutanların ülke içinde de yönetimi ele geçirmelerine fırsat tanımıştır. Dönemin yayılcı politikasıyla el ele giden asker erkeklik de, şiddet ve saldırganlığa atıfla idealize edilmiştir.

Savaş sonrası Japonya’da hegemonik erkeklik söyleminin prototipini ise salaryman oluşturmuştur. Savaşta aldığı ağır yenilgi bir tarafa, giderek gelişen endüstrisi ve artan kentleşme oranıyla, asker ya da çiftçi gibi erkeklik üzerine alternatif söylemler geliştirilebilecek meslek grupları ve pozisyonlar sosyo-kültürel olarak değerlerini yitirmiştir (Dasgupta, 2017:39). Tersine, ekonomik kalkınmayla birlikte giderek büyüyen beyaz yakalı statüsüne giren işlerle birlikte, 1970’lere kadar yeni mezunların yüzde kırkına yakınının bu işlerde çalışmaya başlaması, salaryman ve etrafında kurgulanan erkekliğin dönemin belirleyici söylemi olmasını sağlamıştır (Cole ve Tominaga, 1976:74). Savaş sonrası dönemde Japonya’nın yakaladığı ekonomik başarı, üretken ev hanımı ile çalışkan erkek olarak kesin çizgilerle belirlenmiş cinsiyetçi iş bölümü üzerinde yükselmiştir. Japon ekonomisinin en önemli ögesi olan siyah takım elbiseli “salaryman”, ailesinin de geçimini sağlayan tek kişi olmuştur ve dönemin erkeklik modelini oluşturmuştur. Bu model erkeklik grubundaki erkeklerin, kıyafetlerinden, okudukları belirli türdeki dergilere; konuşma, hal ve tavırlarından, sergiledikleri güçlü ve sert mizaçlarına kadar paylaştıkları ortak değerler olmuştur. Evleri ile işleri arasında mekik dokuyan, sosyalleşme alanının yine iş arkadaşlarıyla sınırlı olduğu, çalışma şartlarının zorluğunda kendine ve ailesine vakit ayıramayan, evini geçindirebilecek kadar para kazanabilen, evde karısı ve çocukları üzerinde tam otorite sahibi erkek olarak genel hatlarının çizilebileceği bu erkeklik modeli, yıllar içerisinde ülkenin ikonu haline gelmiş ve Japon kültürünün ayrılmaz bir özelliği olarak bilinmiştir. Şüphesiz bu durum, 1960’lardan 1980’lere kadar olan dönemde gerçekleşen ekonomik büyümenin mimarı olarak beyaz yakalı çalışanlara duyulan hayranlıkla çok yakından ilgili olmuştur (Vogel, 1991:5).

Salaryman erkekliğinin, dönemin baskın erkeklik modeli olarak ortaya çıkmasını mümkün kılan sosyo-ekonomik koşulların, 1980’lerin sonu itibariyle değişime uğraması, toplumu ilgilendiren diğer pek çok konuda olduğu gibi cinsiyetlere ait bilinenlerin de dönüşümünü sağlayacak zemini hazırlamıştır. 1990’ların başından itibaren hem ülke içerisinde hem de küresel siyasette meydana gelen değişimler, dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi, Japonya’da da, toplumsal cinsiyet üzerine yeniden düşünmeyi, baskın eril ideallerini sorgulamayı ve alternatif erkeklik kurguları için yeni söylemler geliştirmeyi olanaklı kılmıştır. 1990’lardan günümüze, küreselleşme, dijitalleşme ve neoliberal iktisadi düzenle, Japonya’da, cinsiyetler arası iş bölümü olduğu kadar, evlilik, cinsellik ve aile kavramlarda değişim geçirmiş, kişilerin bu olgulara yüklediği anlamlar da farklılaşmaya başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde yaşanan refaha duyulan özlemle birlikte, bu refahın ikonu haline gelen salaryman erkekliği de hala ulaşılması arzulanan bir ideal olarak toplumsal hafızada yer alsada, bu erkeklik modeli artık toplumda baskın değildir ve yerini alternatif söylem ve pratiklere bırakmıştır.

KAYNAKÇA

- ADAMSON, W. L. (1980). *Hegemony and Revolution: A Study of Antonio Gramsci's Political and Cultural Theory*. University of California Press, Berkeley.
- AKÇA BAŞTÜRK, E., & TÖNEL, E. (2011). "Erkek(lik) Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalardan Hegemonik Erkekliğe" (Ed. İ. Erdoğan), *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil*, ss. 11-39, Kalkedon, İstanbul.
- ALLISON, A. (1996). "Producing Mothers" (Ed. A. E. Imamura), *Re-imagining Japanese Women*, ss. 135-155, University of California Press, Berkeley.
- ANDRESSEN, C. (2002). *A Short History of Japan: From Samurai to Sony*. Allen & Unwin Publishing, Australia.
- BEASLEY, W. G. (1972). *The Meiji Restoration*. Stanford University Press, Stanford.
- BEFU, H. (2001). *Hegemony of Homogeneity: An Anthropological Analysis of Nihonjinron*. Trans-Pacific Press, Melbourne.
- BERGER, G. M. (1977). *Parties out of Power in Japan, 1931-1941*. Princeton University Press, Princeton.
- BOROVOY, A. (2008). Japan's Hidden Youths: Mainstreaming the Emotionally Distressed in Japan, *Culture, Medicine and Psychiatry*, 32(4): 552-577.
- BROD, H., & KAUFMAN, M. (1994). "Introduction" (Ed. Harry Brod ve Michael Kaufman), *Theorizing Masculinities*, ss. 1-10, Sage Publications, California.
- CHARLEBOÏS, J. Herbivore Masculinities in Post-Millennial Japan, *East Asian Men*, DOI 10.1057/978-1-137-55634-9_10, p. 165-181.
- CHECKLAND, O. (1989). *Britain's Encounter with Meiji Japan, 1868-1912*. Macmillan, London.
- COLE, R. E., & TOMINAGA, K. (1976). "Japan's Changing Occupational Structure and Its Significance" (Ed. Hugh Patrick), *Japan's Industrialization and its Social Consequences*, ss. 53-95, University of California Press, Berkeley.
- CONNELL, R. W. (1987). *Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics*. Polity Press, Cambridge.
- CONNELL, R. W. (2005). *Masculinities*. (2. Baskı). University of California Press, Berkeley.
- CWIERTKA, K. J. (2006). *Modern Japanese Cuisine: Food, Power and National Identity*. Reaktion Books, London.
- DAIZEN, V. B. (2004). "When God(s) and Buddhas Go to War" (Ed. Mark Selden ve Alvin Y. So), *War and State Terrorism: The United States, Japan, and the Asia-Pacific in the Long Twentieth Century*, ss. 91-118, Rowman & Littlefield Publishers, New York.
- DASGUPTA, R. (2013). *Re-reading the Salaryman in Japan Crafting Masculinities*. Routledge, Abingdon, Oxon.
- DASGUPTA, R. (2017). Articulations of Salaryman Masculinity in Shōwa and Post-Shōwa Japan, *Asia Pacific Perspectives*, 15(1): 36-54.
- DOWER, J. W. (1993). "Peace and Democracy in Two Systems: External Policy and Internal Conflict" (Ed. Andrew Gordon), *Postwar Japan as History*, ss. 3-33, University of California Press, Berkeley.
- DUUS, P. (1976). *Feudalism in Japan*. (2. Baskı). Alfred A. Knopf, New York.
- ENLOE, C. (2000). *Maneuvers: The International Politics of Militarizing Women's Lives*. University of California Press, Berkeley, CA.
- FRANCKS, P. (2006). *Rural Economic Development in Japan: From the Nineteenth Century to the Pacific War*. Routledge, New York.
- FRIDAY, K. F. (2004). *Samurai, Warfare and the State in Early Medieval Japan*. Routledge, New York.

- FRUHSTUCK, S. (2007). "The Spirit to Take Up a Gun: Militarizing Gender in the Imperial Army" (Ed. A. Germer, V. Mackie ve U. Wöhr), *Gender, Nation and State in Modern Japan*, ss. 163-179, Routledge, London.
- GAINTY, D. (2015). "Marginal Centers: Martial Masculinities in Late Meiji Japan" (Ed. Pablo Dominguez Andersen ve Simon Wendt), *Masculinities and the Nation in the Modern World: Between Hegemony and Marginalization*, ss. 171-191, Palgrave Macmillan, New York.
- GIDONI, O. G. (2012). *Housewives of Japan: An Ethnography of Real Lives and Consumerized Domesticity*. Palgrave Macmillan, New York.
- GORDON, A. (2002). "The Short Happy Life of the Japanese Middle Class" (Ed. O. Zunz, L. Schoopa ve N. Hiwatari), *Social Contracts under Stress: The Middle Classes of America, Europe, and Japan at the Turn of the Century*, ss. 108-129, Russell Sage Foundation, New York.
- GORDON, M. (2003). "Can 'a Real Man' Live for His Family?: Ikigai and Masculinity in Today's Japan" (Ed. James E. Roberson ve Nobue Suzuki), *Men and Masculinities in Contemporary Japan: Dislocating the Salaryman Doxa*, ss. 109-25, Routledge Curzon, London.
- HIDAKA, T. (2010). *Salaryman Masculinity: The Continuity of and Change in the Hegemonic Masculinity in Japan*. BRILL, Leiden. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ja.html>, 26.10.2020.
- HUNTER, J. E. (2002). *The Emergence of Modern Japan, An Introductory History since 1853*. Routledge, UK.
- ISHII-KUNTZ, M. (2003). "Balancing Fatherhood and Work: Emergence of Diverse Masculinities in Contemporary Japan" (Ed. James E. Roberson ve Noboe Suzuki), *Men and Masculinities in Contemporary Japan: Dislocating the Salaryman Doxa*, ss. 198-216, RoutledgeCurzon, London.
- KARLIN, J. G. (2002). The Gender of Nationalism: Competing Masculinities in Meiji Japan, *The Journal of Japanese Studies*, 28(1): 41-77.
- KAWASAKI, K. (1994). Youth Culture in Japan, *Social Justice*, 21: 185-205.
- KUNITAKE, K. (2009). *Japan Rising: The Iwakura Embassy to the USA and Europe* (Ed. Chushichi Tsuzuki ve R. Jules Young), Cambridge University Press, London.
- LEBRA, T. S. (1993). *Japanese Patterns of Behavior*. (8. Baskı), University of Hawaii Press, Honolulu.
- LEVENT, S. (2018). *Militarizmden Pasifizme Geçişte Japonya: Askeri İdareden Sivil Yönetime, 1937-1960*. Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- LEVINE, D. (2005). The Masculinity Ethic and the Spirit of Warriorhood in Ethiopian and Japanese Cultures, *International Journal of Ethiopian Studies*, 2 (1/2): 161-177.
- LONG, S. O. (2005). "Constrained Person and Creative Agent: A Dying Student's Narrative of Self and Others" (Ed. Jennifer Robertson), *A Companion to the Anthropology of Japan*, ss. 380-399, Wiley-Blackwell, USA.
- LOW, M. (2003). "The Emperor's Sons Go to War: Competing Masculinities in Modern Japan" (Ed. Kam Louie and Morris Low), *Asian Masculinities: The Meaning and Practice of Manhood in China and Japan*, ss. 81-99, Routledge Curzon, London.
- MACKIE, V. (2002). "Embodiment, Citizenship and Social policy in Contemporary Japan" (Ed. Roger Goodman), *Family and Social Policy in Japan: Anthropological Approaches*, ss. 200-229, Cambridge University Press, Cambridge.
- MEYER, M. W. (2009). *Japan: A Concise History*. Rowman and Littlefield Publishers, USA.

- MIYAZAKI, K. (2011). "Valorising Samurai Masculinity through Biblical Language: Christianity, Oscar Wilde and Natsume Soseki's Novel Kokoro" (Ed. John H. Arnold and Sean Brady), *What is Masculinity? Historical Dynamics from Antiquity to the Contemporary World*, ss. 370-388, Palgrave Macmillan, UK.
- NAKANE, C. (1973). *Japanese Society*. University of California Press, Berkeley.
- ÖZBAY, C., & Baliç, İ. (2004). Erkekliğin Ev Halleri, *Toplum ve Bilim*, 101: 89-103.
- PALUMBO F. A., & HERBIG, P. A. (1994). Salaryman Sudden Death Syndrome, *Employee Relations*, 16(1): 54-61.
- PARTNER, S. (1999). *Assembled in Japan: Electrical Goods and the Making of the Japanese Consumer*. University of California Press, Berkeley.
- PFLUGFELDER, G. M. (1999). *Cartographies of Desire: Male-Male Sexuality in Japanese Discourse, 1600-1950*. University of California Press, Berkeley.
- SALAZAR, Y. Y. M. (2017) It is Not that I Can't, It is that I Won't: The Struggle of Japanese Women to Redefine Female Singlehood through Television Dramas, *Asian Studies Review*, 41(4): 526-543.
- SHIBATA, Y. (2007). "A Sociological History of Salarymen and Japan's Modernization", Doktora Tezi, City University of New York, New York.
- STARRS, R. (2011). *Modernism and Japanese Culture*. Palgrave Macmillan, London.
- SULLIVAN, J. J., & PETERSON, R. B. (1991). A Test of Theories Underlying the Japanese Lifetime Employment System, *Journal of International Business Studies*, 22: 79-97.
- TAKEUCHI, Y. (1997). The Self-activating Entrance Examination System – Its Hidden Agenda and Its Correspondence with the Japanese "Salaryman", *Higher Education*, 34:183-198.
- TURNBULL, S. (2003). *Samurai: The World of the Warrior*. Osprey Publishing, Oxford.
- UENO, C. (1995). "Oyaji" ni naritakunai kimi no tame no menzu ribu no susume" (An Encouragement of Men's Lib for you who don't want to turn into an 'Oyaji') (Ed. T. Inoue, Y. Ehara ve C. Ueno), *Danseigaku (Men's Studies)*, ss. 1-37, Iwanami Shoten, Tokyo.
- VAPORIS, C. N. (2009). *Tour of Duty: Samurai, Military Service in Edo, and the Culture of Early Modern Japan*. University of Hawaii Press, Hawaii.
- VAPORIS, C. N. (2020). "Samurai, Masculinity and Violence in Japan" (Ed. R. Antony, S. Carroll ve C. D. Pennock), *The Cambridge World History of Violence*, ss. 236-254, Cambridge University Press, Cambridge.
- VOGEL, E. F. (1991). *Japan's New Middle Class: The Salaryman and His Family in a Tokyo Suburb*. University of California Press, Berkeley.
- VOGEL, S. H. (1986). Toward Understanding the Adjustment Problems of Foreign Families in the College Community: The Case of Japanese Wives at the Harvard University Health Services, *Journal of American College Health*, 34(6): 274-279.
- WAGATSUMA, H. (1977). Some Aspects of Contemporary Japanese Family: Once Confucian, Now Fatherless?, *Daedalus*, 106:181-210.
- WETHERELL, M., & EDLEY, N. (1999). Negotiating Hegemonic Masculinity: Imaginary Positions and Psycho-Discursive Practices, *Feminism & Psychology*, 9(3): 335-356.
- YAMASHITA, J. T. (2011). A War Within World War II: Racialized Masculinity and Citizenship of Japanese Americans and Korean Colonial Subjects, *History Honors Projects*, Paper 10: 1-90.